

SVEUČILIŠTE U ZADRU

ODJEL ZA FILOZOFIJU

PROGRAM DIPLOMSKOG STUDIJA FILOZOFIJE

Zadar 2005

PROGRAMA STUDIJA FILOZOFIJE

1. UVOD

Studij filozofije prisutan je u visokom školstvu od samih njegovih početaka i stalna je konstitutivna sastavnica i temelj humanističkih studija tijekom povijesti. On je u najužoj vezi i neophodna komplementarna prethodnica svakog znanstvenog istraživanja. Naime, filozofsko i znanstveno istraživanje započeli su zajedno, da bi se tijekom povijesti ovo drugo profilirao u samostalni metodološki napor ljudskog duha s posebnim područjem i zadaćama istraživanja, ali nikada u suprotnosti, već u komplementarnosti s filozofskim istraživanjem.

Tako je i studij filozofije na Zadarskom sveučilištu, a ondašnjem Filozofskom fakultetu, bio prisutan, kao konstitutivna sastavnica, od samih početaka ove ustanove. Studij filozofije je uvijek imao za cilj proučavanje i istraživanje glavnih pitanja filozofije i čovjekove kulture, temeljeno na jasnim filozofskim principima i u skladu sa stalnim razvojem znanosti. Nastavne se aktivnosti na Odjelu izvode s ciljem da potiču i razvijaju sposobnosti umske refleksije, potiču duh inicijative i razvijaju osjećaj za intelektualnu i etičku odgovornost. Studenti preko predavanja dobivaju temeljitu i cjelovitu filozofsku izobrazbu.

Kako se studij filozofije sada izvodi na Sveučilištu, koje osim studija humanističkih znanosti uvodi i druge grane znanstvenih studija, studij filozofije sa pokazuje kao neophodna sastavnica novog i suvremenog Sveučilišta u Zadru, kako sa svojom propedeutskom ulogom, tako i sa svojim kritičkim i komplementarnim odnosom prema rezultatima i metodama suvremenih znanosti.

Program studija filozofije u svojim osnovnim principima očituje europsku filozofsku tradiciju isprepletenu s najnovijim kretanjima suvremenih filozofskih istraživanja u svijetu. Provođenje ovakvoga programa studija filozofije i njegovu kompatibilnost sa sličnim studijima u zemljama Europske unije, osiguravaju profesori na Odjelu za filozofiju, koji su svoje filozofsko obrazovanje, započeto u domovini kompletirali studijima na prestižnim europskim sveučilištima. To je također i garant svekolike otvorenosti studija prema pokretljivosti profesora i studenata u smjeru drugih sveučilišta u domovini i inozemstvu.

2. OPĆI DIO

2.1. Studij koji se izvodi po ovom programu naziva se sveučilišni diplomski studij filozofije.

2.2. Nositelj studija je Sveučilište u Zadru, a izvođač studija je Odjel za filozofiju Sveučilišta u Zadru.

2.3. Studij filozofije organiziran na ovom Odjelu podijeljen je u dva ciklusa. Prvi ciklus nosi naziv sveučilišni preddiplomski studij filozofije i traje šest semestara, odnosno tri godine, a organiziran je kao dvopredmetni studij filozofije. Ovaj, drugi ciklus nosi naziv sveučilišni diplomski studij filozofije i traje četiri semestara ili dvije godine, a organiziran je u dva usmjerenja: nastavnički diplomski studij filozofije, koji je organiziran kao dvopredmetni studij i znanstveni diplomski studij filozofije, koji je organiziran kao jednopredmetni studij.

Odjel za filozofiju sveučilišta u Zadru za sada nije u mogućnosti organizirati i treći ciklus studija filozofije, pod nazivom sveučilišni poslijediplomski studij filozofije, ali je svojim programom prva dva ciklusa studija kompatibilan s programima studija filozofije drugih sveučilišta u domovini i inozemstvu tako da će studenti koji završe prva dva ciklusa po ovom programu, moći bez poteškoća nastaviti završni, treći ciklus na tim sveučilištima.

Ovaj program, u skladu s pisanim načelima ECTS sustava školstva, predviđa različite, ali komplementarne elemente izvođenja programa:

1. Obvezatni kolegiji (njihova šifra počinje s brojem 1);
2. Izborni kolegiji (njihova šifra počinje s brojem 2):
3. Seminari (njihova šifra počinje s brojem 3):
 - a. seminari;
 - b. seminarski radovi.

Seminari moraju biti komplementarni s kolegijima programa studija filozofije. To znači da se, na primjer, u prvom semestru ne može predložiti neki seminar koji po materiji spada u završne semestre studija.

Izborni kolegiji diplomskog ciklusa moraju biti 50% s Odjela za filozofiju Sveučilišta u Zadru ili s nekog drugog adekvatnog studija filozofije, a ostalih 50% može biti s nekog drugog odjela Sveučilišta u Zadru ili nekog drugog adekvatnog humanističkog studija.

Izborni kolegiji variraju iz godine u godinu zavisno o raspoloživim profesorima. Uvjeti za upis pojedinih izbornih predmeta propisuje predmetni nastavnik.

Bit će realizirani oni izborni kolegiji i izborni seminari za koje se prijavi najmanje pet kandidata. Broj studenata na izbornom seminaru ne smije biti veći od dvadeset.

2.4. Uvjet za upis na sveučilišni diplomski studij filozofije je svjedodžba o završenom preddiplomskom studiju filozofije.

2.4.1. Uvjeti za prijelaz u višu godinu diplomskog studija:

a) nastavnički smjer:

- za upis u III. semestar (II godina): ~~uredno izvršene~~ sve obveze iz studijskog programa i do isteka upisnog roka položeni ispiti iz predmeta koji prema bodovnom sustavu vrijede najmanje 22 ECTS boda.

b) znanstveni smjer:

- za upis u III. semestar (II godina): uredno izvršene sve obveze iz studijskog programa i do isteka upisnog roka položeni ispiti iz predmeta koji prema bodovnom sustavu vrijede najmanje 45 ECTS bodova.

Napomena: uvjeti mogu biti promjenjeni u skladu s propisima nadležnog ministarstva i/ili Sveučilišta u Zadru.

2.4.2. Završetak diplomskog studija filozofije:

a) nastavnički smjer: dvopredmetni diplomski studij filozofije, završava polaganjem svih ispita i izvršavanjem ostalih studijskih obveza predviđenih ovim programom, te izradom diplomskog rada koji se brani pred povjerenstvom. Za izradu i obranu diplomskog rada student/ca će dobiti 12 ECTS bodova. Student/ca sam bira hoće li izabrati diplomski rad na Odjelu za filozofiju ili na drugom odjelu. Ukoliko izabere završni rad na drugom odjelu, tada je obavezan izabrati četiri izborna kolegija (ukupno 12 ECTS bodova), kako bi postigao potrebnih 60 ECTS bodova u dvije godine studija.

b) znanstveni smjer: jednopredmetni studij filozofije, završava polaganjem svih ispita i izvršavanjem ostalih studijskih obveza predviđenih ovim programom, te izradom diplomskog rada koji se brani pred povjerenstvom.

2.5. Završetkom diplomskog studija filozofije student stječe dvostruke kompetencije zajamčene ovim programom i dvostrukim usmjerenjem u diplomskom ciklusu. Zahvaljujući detaljnom i znanstveno utemeljenom pristupu logici u svim njezinim dimenzijama i suvremenim razvojnim pravcima, potom sustavnom i sveobuhvatnom proučavanju problematike filozofije tijekom njezine cjelokupne povijesti, te iscrpnom i suvremenom

pristupu etičkoj problematici današnjeg svijeta, student postaje visoko kompetentan za filozofske kolegije koji se redovito predaju u srednjim školama: filozofija, povijest filozofije, logika i etika.

S druge strane, bogatstvo i raznovrsnost obvezatnih kolegija, izbornih kolegija i seminara s područja antropologije, etike, logike i filozofije znanosti omogućuju studentu da postane kompetentan znanstvenik na filozofskom, kao i na širem društveno-humanističkom području. Također mu daje izvrsna predznanja i znanstveno-istraživačke vještine dostatne da bez poteškoća može nastaviti završni, poslijediplomski ciklus studija filozofije, kao i mnogih drugih humanističkih ili interdisciplinarnih studija.

Programom je u drugom ciklusu predviđen veliki broj izbornih kolegija i seminara, tako da student s jednog usmjerenja slobodnim odabirom izbornih kolegija i seminara može postići isti ili približan stupanj stručne kompetencije i osposobljenosti kao onaj koji se može postići na drugom usmjerenju. Svrha usmjerenja nije zaustaviti studenta u daljnjem studiju, nego omogućiti onim studentima koji se žele usmjeriti samo u jednom smjeru razvoja da sav trud ulože u to područje.

Završetkom diplomskog ciklusa nastavničkog usmjerenja studija filozofije student je neposredno osposobljen za rad u nastavnom procesu srednjih škola na gore navedenim predmetima. Znanstveno usmjerenje ovog ciklusa neposredno ga osposobljava za kompetentan rad u medijima, znanstveno-istraživačkim timovima, znanstvenim institutima, visokoobrazovnim institucijama, raznovrsnim analitičkim timovima, kulturno-znanstvenim institucijama, na znanstveno-istraživačkim projektima, na projektima od opće društvene važnosti i slično.

Diplomski studij filozofije, u oba njegova usmjerenja, mogu pratiti i uspješno završiti svi studenti koji su završili preddiplomski studij filozofije, bilo da je trajao šest ili osam semestara. Također ga mogu pratiti i studenti koji su završili neki drugi srodni preddiplomski humanistički studij, uz obvezu upisivanja i polaganja razlike nekih neophodnih kolegija koje će odrediti Odjel za filozofiju.

2.6. Student koji uspješno završi diplomski sveučilišni studij filozofije dobiva magisterij iz filozofije (naziv: magistar / magistra filozofije).

3. OPIS PROGRAMA DIPLOMSKOG STUDIJA FILOZOFIJE

3.1. POPIS KOLEGIJA I SEMINARA PO GODINI STUDIJA

DIPLOMSKI STUDIJ FILOZOFIJE - NASTAVNIČKI SMJER
Dvopredmetni studij

SEME STAR	ŠIFRA	KOLEGIJ	ECTS BODOVI	SATNICA (tjedno)
PRVA GODINA				
1	17SU30	SUVREMENA FILOZOFIJA I	3	2P
1	17FZ30	FILOZOFIJA ZNANOSTI I	3	2P
1	17ML30	MODERNA LOGIKA	3	2P
1		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
2	18SU30	SUVREMENA FILOZOFIJA II	3	2P
2	18FZ30	FILOZOFIJA ZNANOSTI II	3	2P
2	18FO30	FILOZOFIJA ODGOJA	3	2P
2		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P

Bilješka:

4- Student koji ne piše diplomski rad iz filozofije dužan je upisati tijekom dvije godine diplomskog studija četiri izborna kolegija (12 ECTS)

Student koji piše diplomski rad iz filozofije ne upisuje niti jedan izborni kolegij.

SEME STAR	ŠIFRA	KOLEGIJ	ECTS BODOVI	SATNICA (tjedno)
DRUGA GODINA				
3	17HF30	POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE	3	2P
3	19MN30	METODIKA NASTAVE FILOZOFIJE I	3	2P
3	19HO30	HOSPITACIJE	3	2V
3		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
4	18MD30	MODALNA LOGIKA	3	2P
4	110MN30	METODIKA NASTAVE FILOZOFIJE II	3	2P
4		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P

4		DIPLOMSKI RAD	12	

Bilješka:

4- Student koji ne piše diplomski rad iz filozofije dužan je upisati tijekom dvije godine diplomskog studija četiri izborna kolegija (12 ECTS)

Student koji piše diplomski rad iz filozofije ne upisuje niti jedan izborni kolegij.

Legenda:

P = sati predavanja tjedno

S = sati seminara tjedno

DIPLOMSKI STUDIJ FILOZOFIJE - ZNANSTVENI SMJER
Jednopredmetni studij

SEME STAR	ŠIFRA	KOLEGIJ	ECTS BODOVI	SATNICA (tjedno)
PRVA GODINA				
1	17SU30	SUVREMENA FILOZOFIJA I	3	2P
1	17FZ30	FILOZOFIJA ZNANOSTI I	3	2P
1	17ML30	MODERNA LOGIKA	3	2P
1		SEMINARSKI RAD	9	
1		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
1		IZBORNI SEMINAR ⁴	1,5	1S
		ukupno	30	20
2	18SU30	SUVREMENA FILOZOFIJA II	3	2P
2	18FZ30	FILOZOFIJA ZNANOSTI II	3	2P
2		SEMINARSKI RAD	9	
2		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
2		IZBORNI SEMINAR ⁴	1,5	1S
		ukupno	30	20

Bilješka:

4 - studenti su dužni u prvoj godini upisati 6 izbornih seminara (9 ECTS) i 6 izbornih kolegija (18 ECTS).

SEME STAR	ŠIFRA	KOLEGIJ	ECTS BODOVI	SATNICA (tjedno)
DRUGA GODINA				
3	17HF30	POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE I	3	2P
3	19PE30	PRIMIJEJENA ETIKA	3	2P
3	19FB30	FILOZOFIJA BITKA	3	2P
3	19FL30	FILOZOFIJA LOGIKE	3	2P
3	19VP30	FILOZOFIJA VREMENA I PROSTORA	3	2P
3		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
3		IZBORNI SEMINAR ⁴	1,5	1S
		ukupno	30	20
4	18HF30	POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE II	3	2P
4	18MD30	MODALNA LOGIKA	3	2P
4		IZBORNI KOLEGIJ ⁴	3	2P
4		IZBORNI SEMINAR ⁴	1,5	1S
4		DIPLOMSKI RAD	30	
		ukupno	30	20

Bilješka:

4 - studenti su dužni u drugoj godini upisati 2 izborna seminara (3 ECTS) i 2 izborna kolegija (6 ECTS).

Legenda: P = sati predavanja tjedno

S = sati seminara tjedno

Nastavnički smjer je obvezatan, pored gore navedenih obvezatnih kolegija, upisati kolegije koje osiguravaju zajedničke nastavničke kompetencije, čije izvođenje će osigurati Sveučilište. Ti kolegiji mogu eventualno biti izborni kolegiji za znanstveni smjer. Pored toga postoje izborni kolegiji koje izvodi Odjel za filozofiju, a odnosi se samo za nastavnički smjer, koji se odnose samo za znanstveni smjer i oni koji se odnose za oba smjera.

Izborni kolegiji samo za znanstveni smjer:

Metodika nastave filozofije I, 3 ECTS, 2P

Metodika nastave filozofije II, 3 ECTS, 2P

Izborni kolegiji samo za nastavnički smjer:

Primijenjena etika, 3 ECTS, 2P

Filozofija bitka, 3 ECTS, 2P

Filozofija logike, 3 ECTS, 2P

Filozofija vremena i prostora, 3 ECTS, 2P

Izborni kolegiji za oba smjera: vidjeti opis izbornih kolegija koji slijedi.

Izborni seminari za oba smjera: vidjeti opis izbornih seminara koji slijedi.

Seminarske radnje moraju biti s područja filozofije i poželjno je da su kompatibilne s ovim programom studija. Tema seminarske radnje određuje se u zajedničkom dogovoru između

kandidata i mentora.

3.2. OPIS OBVEZATNIH KOLEGIJA

FILOZOFIJA BITKA

Šifra: 19FB30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Borislav Dadić

Suradnici u nastavi:

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: usmeni ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- uvesti studente u veoma važnu problematiku postojanja i shvaćanja temelja svake metafizike;
- omogućiti argumentiranu i spekulativnu raspravu o prvom principu svekolike stvarnosti;
- osposobiti sudionike za duboku metafizičku analizu i primjenljivost rezultata istraživanja na teoretskom i praktičkom području života.

Sadržaj kolegija:

U uvodnom dijelu će se uvesti studente u problem bitka kroz povijesnu analizu pojavljivanja tog problema. Započet će se od Parmenidova bića i problema jednoga. Nadalje se tematizira problem bitka i supstancije kao bića za sebe. Odnos bitka i biti - kratki povijesni prikaz. Analiza postojanja i egzistencije, te odnos bitka i egzistencije. Povijesno otkriće bitka, shvaćenog kao akt bivstvovanja, kao povijesna prekretnica u razvoju metafizike.

O počelu bitka i njegova aktualnost u odnosu na sve buduće akte biće. Rasprava o primatu biti i njezin neprijateljski odnos prema egzistenciji. O počecima ontologije i odustajanje od metafizičkog istraživanja. Sve veće neutraliziranje bitka i egzistencije na račun biti. Problem imanentne i transcendentne metafizike. Stranputice imanentizma. Ponovno otkriće akta bivstvovanja i mogućnost spoznaja bitka. Odnos egzistencije i filozofije u svjetlu akta bivstvovanja. Ponovno otkrivena metafizika i nužnost njezine primjene pri rješavanju aktualnih životnih problema.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

DADIĆ, B., 'Actus essendi' Tome Akvinskoga - jedno tumačenje, u: A. GAVRIĆ (ured.), *Ljubav prema istini*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb 2000, str. 115-125.

CORETH, E., *Toma Akvinski i problem metafizike*, u: A. Gavrić (ured.), *Ljubav prema istini*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb 2000, str. 85-126.

VEREŠ, T., *Zbilja i istina u Akvinca*, u: M. STEINER (ured.), *Ljepota istine*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1996, str. 67-76.

TOMA AKVINSKI, CG II, cc. 16-21 (hrv. pr.: sv. I, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993, str. 417-439).

TOMA AKVINSKI, O 'sedmicama', u: IDEM, *Opuscula philosophica*, sv. II, Demetra Zagreb 1996, str. 334-409.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BRENTANO, F., *Von der mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles*, Darmstadt 1967.

- BROCK, S. L. (ured.), *Tommaso d'Aquino e l'oggetto della metafisica*, Armando, Roma 2004.
- CARDONA, C., *Metafisica de la opción intelectual*, Rialp, Madrid 1973.
- CARDONA, C., *Metafisica del bien y del mal*, Eunsa, Pamplona 1987.
- DE FINANCE, J., *Être et agir*, Roma 1965³.
- FABRO, C., *La nozione metafisica di partecipazione secondo San Tommaso d'Aquino*, SEI, Torino 1963³.
- FABRO, C., *Partecipazione e causalità*, SEI, Torino 1963³.
- GILSON, E., *Being and Some Philosophers*, Pontifical Institute of mediaeval Studies, Toronto 1952².
- GILSON, E., *Elements of Christian Philosophy*, Doubleday, Garden City 1960.
- GILSON, E., *L'esprit de la philosophie médiévale*, Vrin, Paris 1932².
- GILSON, E., *L'être et l'essence*, Vrin, Paris 1962².
- KALINOVSKI, G., *L'impossible métaphysique*, Editions Beauchesne, Paris 1981.
- MARITAIN, J., *Sept leçons sur l'être et les premiers principes de la raison spéculative*, Téqui, Paris 1934.
- MONDIN, B., *La metafisica di S. Tommaso d'Aquino e i suoi interpreti*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna 2002.
- OWENS, J., *The doctrine of being in the Aristotelian Metaphysics*, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Toronto 1978³.
- POSSENTI, V., *Approsimazioni all'essere*, Il Poligrafo, Padova 1995.
- RASSAM, J., *La métaphysique de Saint Thomas*, PUF, Paris 1960.
- TOMA AKVINSKI, *Summa theologiae; Summa contra Gentiles; De Ente et Essentia; De Potentia; Commentarius In Boetium de Trinitate; In Metaphysicam Aristotelis Commentaria*.

FILOZOFIJA LOGIKE

Šifra: 19FL30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Preduvjeti za ispit: položen ispit iz dva kolegija u kojima je razmatrana simbolička logika

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- odrediti logiku kao posebnu znanstvenu disciplinu;
- odrediti odnos logike naspram jezikoslovlja, filozofije i matematike;
- odrediti ulogu logike u razvoju računarstva.

Sadržaj kolegija:

Logika kao posebna znanstvena disciplina. Određenje uloge logike u metodologiji posebnih znanstvenih disciplina. Primjer: kvantna mehanika i dvovalentna logika. Primjer: deduktivna logika i Gödelovi teoremi. Povijest logike. Razvoj logike od Aristotela do Gödela. Vezanost otkrića u logici za razvoj matematike i za filozofske teorije tijekom povijesti filozofije. Uloga logike u filozofiji jezika. Mogućnosti primjene sintakse i semantike logičkih modela u jezikoslovlju. Utjecaj logike na filozofiju jezika. Uloga logike u matematici. Aksiomatizacija logičkih modela. Teoremi i metateoremi. Uloga logike u filozofiji matematike. Logika i Turingovi strojevi. Uloga logike

u apstraktnom opisu Turingova stroja. Odnos logike i filozofije. Ontologijske i teorijsko-spoznajne pretpostavke logike kao posebne znanstvene discipline. Filozofija logike. Mogućnosti simboličkoga provjeravanja valjanosti filozofijskih stajališta. Simbolička analiza filozofskih stajališta. Ontologijske pretpostavke logike i odnos prema teorijsko-spoznajnim stajalištima. Primjeri: logičko načelo identiteta, teorije istine.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

JAKIĆ, M. *Has logic any ontology*. Synthesis Philosophica, HFD, Zagreb, 2002. JAKIĆ, M. *Potvrđuju li računala postavku o ontologijskom utemeljenju logike?* (u "Zbornik Filozofija i tehnika" HFD Zagreb 2003)
ŠIKIĆ, Z. *Novija filozofija matematike*, Nolit, Beograd, 1987.

B) Proširena literatura za daljnji studij

QUINE, W. V. *Philosophy of Logic*, Harvard Univ. Press 1986.
CHOMSKY, N. *Syntactic Structures* Hague 1957.
TARSKI, A. *Logic, Semantics, Metamathematics*, Hackett Pub. Comp. 1983.
GABBAY, D. - GUENTHER, F., *Handbook of Philosophical Logic* (vol. 1-4), Kluwer 1989.
HAACK, S., *Philosophy of Logic*, Cambridge Univ. Press, New York 1979.
LEBLANC, H., *Existence, Truth, and Provability*, SUNY Press 1982.

FILOZOFIJA ODGOJA

Šifra: 27FO30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi:

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- Uvesti studente u osnovnu problematiku filozofije odgoja i osposobiti ih za odgovorno promišljanje o stanju filozofije odgoja danas;
- osposobiti studente za stručno razumijevanje problema odgoja i obrazovanja u kontekstu suvremenih kulturnih, i demokratskih europskih stečevina na području odgojnih znanosti.

Sadržaj kolegija:

Uvod u kolegij s pojašnjenjem osnovnih pojmova filozofije odgoja. Predmet izučavanja filozofije odgoja i mjesto filozofije odgoja u cjelokupnom procesu visoke izobrazbe. Odnos kolegija prema drugim odgojnim znanostima. Filozofski pristup odgojnoj problematici. Komparativni studij različitih filozofija odgoja: personalizam (Maritain, De Hovre, Devaud, Foester), naturalizam (Rousseau, Ferrière, Decroly, Montessori), te odgojne teorije autora poput Dewey, Suchodolski e Kerschensteiner. Uloga slobode i autoriteta u odgojnom procesu osobe. Uvođenje u razvoj sposobnosti kritičkog mišljenja u suvremenim društvenim okolnostima. Posebna pitanja suvremenog društva: pitanje raznih oblika nasilja, ljudskih prava, poštivanja ljudskog života, svih bića i okoliša. Specifičnost filozofskog odgoja za demokraciju i europsku uljudbu.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

MIALARET, G., *Uvod u edukacijske znanosti*, Školske novine, Zagreb 1989,
POLIĆ, M., *Čovjek-Odgoj-Svijet. Mala filozofijsko odgojna razložba*, Kruzak, Zagreb 1997.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

MARITAIN, J., *La persona e il bene comune*, Morcelliana, Brescia 1984.
MARITAIN, J., *L'educazione al bivio*, Borla, Roma 1988.
LEGRAND, L., *Moralna izobrazba danas*, Educa, Zagreb 1995.
VUKASOVIĆ, A., *Etika-moral-osobnost*, Zagreb 1993.
MORIN, E., *Odgoj za budućnost. Sedam temeljnih spoznaja nužnih u odgoju*, Zagreb 2002.
GLASSER, W., *Kvalitetna škola*, Educa, Zagreb 1994.

FILOZOFIJA VREMENA I PROSTORA

Šifra: 110VP30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Vani Roščić

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: usmeni ili pismeni

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim problemima, pravcima i filozofima vezanim uz temu vremena i prostora;
- stjecanje sustavne spoznaje o filozofskom promišljanju vremena i prostora;
- osposobljavanje studenata za kritičku prosudbu filozofskih promišljanja vremena i prostora.

Sadržaj kolegija:

Kolegij je podijeljen u tri tematske cjeline. U prvom dijelu se obrađuje poimanje vremena i prostora kroz sljedeće teme: Pojam vremena: psihološko, fizičko i apsolutno vrijeme; Aristotelova definicija vremena; mjerenje vremena. Pojam prostora: matematički, osjetilni, imaginativni, apsolutni i fizički prostor.

U drugom dijelu analizirat će se realnost vremena i prostora kroz sljedeće teme: apsolutno vrijeme i prostor. Vrijeme i prostor kao subjektivne forme. Vrijeme i prostor kao forme apstrahirane iz iskustva te objašnjenje takvim shvaćanja utemeljenja realnosti vremena i prostora.

U trećem dijelu se obrađuje relativnost vremena i prostora kroz sljedeće teme: odnosi vremena i prostora. Galilejska relativnost. Rasprostiranje svjetla i elektromagnetski fenomeni. Einsteinova specijalna teorija relativnosti. Einsteinova opća teorija relativnosti. Filozofska prosudba Einsteinove relativnosti kako u njenim epistemološkim tako i u ontološkim aspektima.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit

CASSIRER, E., *Uz Einsteinovu teoriju relativnosti*, Demetra, Zagreb 1998.
POINCARÉ, H., *Znanost i hipoteza*, Globus, Zagreb 1989, str. 37-181.
HELMHOLTZ, H., *O porijeklu i značenju geometrijskih aksioma*, u: N. SESARDIĆ (ured.), *Filozofija nauke*, Nolit, Beograd 1985. str. 23-59.

B) Proširena literatura za daljnji studij

SELVAGGI, F., *Filosofia del mondo. Cosmologia filosofica*, P. U. Gregoriana, Roma 1985.

SANGUINETI, J., *Filosofia de la naturaleza*, EUNSA, Pamplona 1989.

CAPEK, M., *The Philosophical Impact of Contemporary Physics*, Van Nostrand Reinhold Co., New York 1961.

OLDROYD, D., *Storia della filosofia della scienza*, Il Saggiatore, Milano 1998.

LOSEE, J., *Filosofia della scienza. Un'introduzione*, Il Saggiatore, Milano 2001.

AUBERT, J. M., *Cosmologia. Filosofia della natura*, Paideia, Brescia 1968.

WHITROW, G. J., *The Natural Philosophy of Time*, Clarendon Press, Oxford 1980.

LÓPEZ DÓRIGA, E., *L'universo di Newton e di Einstein. Introduzione alla filosofia della natura*, Paoline, Alba 1991.

DIJKSTERHUIS, E.J., *Il meccanicismo e l'immagine del mondo*, Milano 1971.

DUHEM, P., *Le système du monde. Histoire des doctrines cosmologiques de Platon à Copernic*, 10 voll., Paris 1959-1988.

FILOZOFIJA ZNANOSTI I

Šifra: 17FZ30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s filozofskim problemima u razmatranju procesa natjecanja i međusobne zamjene teorija;
- upoznavanje s filozofskim promišljanjem pojedinačnih znanosti;
- osposobljavanje za kritičko promišljanje znanosti i filozofskih implikacija njezinih spoznaja.

Sadržaj kolegija:

Pregled temeljnih problema filozofije znanosti: realizam nasuprot antirealizma, kontinuitet nasuprot scijentizma, odnos filozofije i znanosti, problem spoznaje, logika znanstvenog otkrića, problem istine. Narav znanstvenog objašnjenja: problem uzročnosti, problemi teorije testova, tipovi objašnjenja. Struktura znanstvenih teorija - sociologistički, psihologistički i logički pristup T. S. Kuhna. Redukcija, emergencija i objašnjenje. Objašnjenje i uzročnost: deduktivno-nomološki, induktivno-statistički model, model statističke značajnosti, uzročno-mehanički model, unifikacionistički model, model kondicionala. Modeli, metafore i analogije. Pokus i opažanje. Indukcija i vjerojatnost. Potvrđivanje, opovrgavanje i potkrjepljivanje teorija. Bayesov probabilistički model. Prirodne nasuprot društvenih znanosti. Filozofija psihologije. Determinizam i indeterminizam: problemi psihologijskog objašnjenja, implikacije na fiziku, pitanje slobode volje. Psihofizički problem: dualizam, panpsihizam, homunkularni i strojni funkcionalizam, fizikalizam, anomalni monizam.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

LELAS, S., *Promišljanje znanosti*. Filozofska istraživanja 31, HFD, Zagreb, 1990.

SESARDIĆ, N., *Fizikalizam*. Izazovi, Beograd, 1984.

B) *Proširena literatura za daljnji studij:*

JAKIĆ, M., *Filozofija o znanosti*. Filozofska istraživanja HFD, Zagreb 1989.

MACHAMER, P. - SILBERSTEIN, M. (ur.) *The Blackwell Guide to the Philosophy of Science*, Blackwell Publishers Ltd, Malden, MA, 2002.

BARKER, S. F., *Filozofija matematike*, Nolit, Beograd 1973.

MIŠČEVIĆ, N., *Uvod u filozofiju psihologije*. Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1990.

FEYERABEND, P. K., *Protiv metode: skica jedne anarhističke teorije spoznaje*. Logos, Sarajevo, 1987.

POPPER, K. R. *Logika naučnog otkrića*, Nolit, Beograd 1973.

KUHN, T., *Struktura Znanstvenih Revolucija*, Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb 1999.

GOWER, B., *Scientific method: An Historical and Philosophical Introduction*. Blackwell Publishers, London, 1997.

FILOZOFIJA ZNANOSTI II

Šifra: 18FZ30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Preduvjeti za ispit: položen ispit iz kolegija Filozofija znanosti I

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s filozofskim problemima u razmatranju procesa natjecanja i međusobne zamjene teorija;
- upoznavanje s filozofskim promišljanjem pojedinačnih znanosti;
- osposobljavanje za kritičko promišljanje znanosti i filozofskih implikacija njezinih spoznaja.

Sadržaj kolegija:

Filozofija fizike prostor-vremena: apsolutni nasuprot relativnog prostor-vremena, problem kongruentnosti, horizont prostor-vremena. Međuovisnost matematike i fizike: matematička i fizikalna ontologija, fizikalni konstrukti kao brojčani konstrukti, geometrija. Paradigmatske revolucije u znanosti. Tumačenje kvantne teorije. Filozofija matematike: ontologija broja, ontologija geometrija, razumijevanje matematičkih koncepata. Apriornost matematičkog znanja nasuprot kognitivno-razvojnog pristupa. Poimanje broja. Evolucija: kreacionizam nasuprot evolucije, problemski pojmovi - prilagođenost, niša, funkcija. Kognitivna znanost: neurofilozofija, kognitivna psihologija, filozofija uma, kompjutacijska kognitivna psihologija, umjetna inteligencija, neuroznanost. Filozofija uma, filozofija psihologije. Epistemološki načini utemeljenja psihologijskih fenomena. Društvene znanosti: problem diskontinuiteta sadržaj a, metodologija i objašnjenja, pozitivizam, matematičko modeliranje, primjena umjetne inteligencije na mikrosustave. Ekonomija.

Literatura:

A) *Obvezatna literatura za ispit:*

BARKER, S. F., *Filozofija matematike*, Nolit, Beograd, 1973.

MIŠČEVIĆ, N., *Uvod u filozofiju psihologije*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1990.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

- ŠIKIĆ, Z., *Kako je stvarana novovjekovna matematika*. Školska knjiga, Zagreb, 1989.
- MACHAMER, P. - SILBERSTEIN, M. (ur.), *The Blackwell Guide to the Philosophy of Science*. Blackwell Publishers Ltd, Malden, MA, 2002.
- POPPER, K. R., *Logika naučnog otkrića*, Nolit, Beograd, 1973.
- JAKIĆ, M., *Filozofija o znanosti*, Filozofska istraživanja, HFD, Zagreb 1989.
- LELAS, S., *Promišljanje znanosti*, Filozofska istraživanja, HFD, Zagreb, 1990.
- GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Malden, MA: Blackwell Publishers Ltd, 1994.
- WILSON, R.A. - KEIL, F. C. (ur.), *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*, MIT Press, Cambridge, MA, 1999.
- BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ur.), *A Companion to Cognitive Science*, Malden, MA: Blackwell Publishers Ltd, 1998. (odabrana poglavlja).

HOSPITACIJE

Šifra: 19HO30

Semestar: III.

Tjedna nastava: 2 V

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za pohađanje: Završen preddiplomski studij filozofije

Nositelj kolegija: doc.dr.sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja vježbi: Nastava se dijelom izvodi u radionicama, a dijelom kroz mentorski rad u školskim vježbaonicama. Stečena znanja i vještine provjeravaju se putem održanog ispitnog predavanja u školskoj vježbaonici, napisane pripreme za održani sat, pisanog kritičkog osvrt na vlastiti nastavni rad kao i na održani sat nekog od kolege, te napisane kritičke analize zadanih dijelova odobrenih udžbenika iz filozofije, logike i etike.

Zadaci vježbi:

- osposobiti studente za stjecanje nastavničkih kompetencija koje će im omogućiti samostalno izvođenje nastave iz filozofske grupe predmeta zastupljenih u srednjoškolskim programima;
- potaknuti studente da na temelju stečenih metodičkih znanja kritički vrednuju vlastiti nastavni rad kao i rad svojih kolega;
- uviđanje važnosti uvođenja viših didaktičkih sustava u nastavu filozofske grupe predmeta.

Opis vježbi:

Upoznavanje studenata s pedagoškom dokumentacijom i važnošću njezina ispravna vođenja. Postupno osposobljavanje za pisanje godišnjih izvedbenih planova, kao i mjesečnih, tjednih i dnevnih planiranja. Primjena viših didaktičkih sustava i metodičkih inovacija. Analiza nastavnih ciljeva i nastavnih metoda. Različiti načini motiviranja učenika i relevantni elementi za ocjenjivanje učeničkog napretka. Pribivanje nastavi u školskoj vježbaonici i održavanje probnog i ispitnog predavanja.

Literatura:

A) Obvezatna literatura:

- MARINKOVIĆ, J., *Filozofija kao nastava*, HFD, Zagreb 1990.
- KYRIACOU, C., *Temeljna nastavna umijeća*, Educa, Zagreb 2001.
- Odobreni udžbenici iz filozofije, logike i etike.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BRUNER, J., *Kultura obrazovanja*, Educa, Zagreb 2000.
JENSEN, E., *Super-nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*, Educa, Zagreb 2003.
KALIN, B., *Logika i oblikovanje kritičkog mišljenja*, Školska knjiga, Zagreb 1982.
MARINKOVIĆ, J., *Metodika nastave filozofije*, Školska knjiga, Zagreb 1983.
Časopis „Metodički ogledi“, HFD, Zagreb.

METODIKA NASTAVE FILOZOFIJE I

Šifra: 19MN30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2 P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Dušan Travar

Suradnici u nastavi:

Preduvjeti za ispit: Sudjelovanje na predavanjima i seminarima, te održan seminar (dobiveni potpis).

Način polaganja ispita: Obvezatno sudjelovanje u nastavi u srednjim školama; održano ispitno predavanje. Usmeni dio iz predložene obvezatne literature za ispit.

Zadaće i stečene kompetencije:

- strukturiranje programa metodike filozofije nastavak je programa bazičnog i srednjeg usmjerenog obrazovanja; važni dijelovi programa srednje škole pedagoško nastavnog smjera zastupljeni su u obradi programa metodike filozofije te idu za metodičkim objedinjenjem stručnih programa filozofije;
- nastava metodike treba osposobiti studente za oblike nastavnog i izvan-nastavnog odgojno-obrazovnog rada;
- nastava metodike služi boljem interdisciplinarnom razumijevanju kolegija filozofije, potencirajući aplikativnu ulogu metodskih postupaka.

Sadržaj kolegija:

Vrste nastave. Utemeljenost metodike filozofije. Problemski i povijesni pristup nastavi filozofije. Problem nastave filozofije u srednjoj školi i njezina višestruka namjena s obzirom na razne dijelove srednjoškolskih programa i dijapazon koji pružaju discipline filozofije koje se izučavaju na ovom sveučilištu. Problem udžbenika filozofije. Planiranje u nastavi filozofije. Određivanje odgojno-obrazovnih ciljeva. Nastavne metode s obzirom na nastavu filozofije kao predmeta zajedničkog, izbornog i fakultativnog programa i prema mogućnostima koje otvaraju discipline filozofije, zastupljene u stručnim programima Sveučilišta. Nastavna sredstva i pomagala. Didaktički principi u nastavi filozofije. Tipovi i organizacija nastavnih sati. Ponavljanje i vježbanje. Provjeravanje i ocjenjivanje. Povezivanje s drugim predmetima - koristiti osobito zanimanje za pojedine discipline s mogućnošću njihove upotrebe u blokovima izborne nastave, gdje se mogu povezati filozofija, sociologija a te psihologija. Obrada filozofijskih epoha kao značajnog dijela u nastavi filozofije kao zajedničkog predmeta. Pismeni radovi učenika. Odnos nastavnik - učenik.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

MARINKOVIĆ, J., *Metodika nastave filozofije*, Zagreb 1983.

MARINKOVIĆ, J., *Ogledi iz filozofije odgoja*, Zagreb 1987.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

KALIN. B., *Povijest filozofije s odabranim tekstovima filozofa*, Zagreb 1980⁸.
"Metodički ogledi" (časopis), Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, Vol. 1 (1990) i dalje.
MARTENS, E., *Einührung in die Didaktik der Philosophie*, Darmstadt 1983.

METODIKA NASTAVE FILOZOFIJE II

Šifra: 110MN30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Dušan Travar

Suradnici u nastavi:

Preduvjeti za ispit: Sudjelovanje na predavanjima i seminarima, te održan seminar (dobiveni potpis).

Način polaganja ispita: Obvezatno sudjelovanje u nastavi u srednjim školama; održano ispitno predavanje. Usmeni dio iz predložene obvezatne literature za ispit.

Zadaci i stečene kompetencije:

- strukturiranje programa metodike filozofije nastavak je programa bazičnog i srednjeg usmjerenog obrazovanja; važni dijelovi programa srednje škole pedagoško nastavnog smjera zastupljeni su u obradi programa metodike filozofije te idu za metodičkim objedinjenjem stručnih programa filozofije.
- osposobljava studente za praktičnu primjenu teorijskih zasada razvijajući samostalnost, kritičnost i inventivnost u upotrebi metoda;
- upućuje na potrebu za permanentnim usavršavanjem u budućem nastavnom pozivu, kako u teorijskom, tako i u praktičnom smislu.

Sadržaj kolegija:

Znanost o odgoju: Pojam odgoja. Mnogovrsnost fenomena što pripadaju u odgoj. Različiti odgojni ciljevi. Filozofija odgoja. Različita shvaćanja filozofije. Nazori o filozofiji odgoja. Razlike među odgajanicima. Razlike među odgojiteljima. Odgojne okolnosti. Oblici odgajanja. Predmet znanosti o odgoju. Znanost o odgoju kao iskustvena društvena znanost. Između filozofije i pedagogije. Uz pojam "metode nastave i odgoja". Nastavne metode - ovisno o postavljenim ciljevima i tematici. Uz pojam "sadržaj poučavanja i učenja". Pojam "didaktika". Metodika u užem smislu. Metodika u širem smislu. Nastava filozofije kao filozofijski i metodički problem.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

MARINKOVIĆ. J., *Utemeljenost odgoja u filozofiji*, Zagreb 1981.

KALIN. B., *Logika i oblikovanje kritičkog mišljenja . Uloga nastave logike u oblikovanju kritičkog mišljenja*, Zagreb 1982.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

KALIN. B., *Povijest filozofije s odabranim tekstovima filozofa*, Zagreb 1980⁸.

"Metodički ogledi" (časopis), Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, Vol. 1 (1990) i dalje.

MARTENS. E., *Einührung in die Didaktik der Philosophie*, Darmstadt 1983. i tamo navedeni Literaturverzeichnis, str. 127-134.

MODALNA LOGIKA

Šifra: 19MD30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Slavko Brkić

Suradnici u nastavi:

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: pismeno i usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s temeljnim postavkama modalne logike;
- upoznavanje s metodama tabloa za modalnu logiku preko semantike mogućih svjetova;
- primjena modalne logike u analizi filozofskih tekstova;
- primjena modalne logike u lingvističkim istraživanjima, posebice prirodnih jezika;
- primjena simboličkih sredstava modalne logike pri filozofskim istraživanjima u okvirima filozofije znanosti;
- razvijanje drugih simboličkih metoda u istraživanjima modaliteta jezika, pravnih i etičkih sustava;
- ispitivanje odnosa epistemologije i logike u okviru modalne logike s epistemičkim modalnostima.

Sadržaj kolegija:

Modalni propozicijski račun: normalni sistemi modalnih logika. Minimalni i klasični modeli modalnih logika. Sistemi T, S4, B, S5; Modeli, istinitost i valjanost. Valjanost u sistemima T, S4, B, S5; Standardni modeli za modalne logike. Procedura odlučivanja i potpunost. Alternativne aksiomske baze za sisteme T, S4, B, S5; Modalni račun predikata. Problemi s Barcan formulom. Teorije referencije: Millova teorija, Frege-Russellova teorija opisa, kauzalna teorija referencije; Indeksikali, demonstrativi i termi mase (mass). Aristotelov esencijalizam u odnosu na Kripkeovu semantiku mogućih svjetova. Kripke-Hintikka-Barcan(-Marcus) postavke semantike modalne logike. Odnos teorija referencije prema teorijama istinitosti i logičkim paradoksima.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

GRGIĆ, F., *Aristotel o slučaju i nužnosti*, Kruzak, Zagreb 1997.

BRKIĆ., *Epistemička logika i dinamika vjerovanja*, Naklada Jurčić, Zagreb 1997.

FREGE, G., *Osnove aritmetike*, Kruzak, Zagreb, 1995.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

HUGHES, G., E., CRESSWELL, M., J., *An Introduction to Modal Logic*, Routledge 1968. (1989.)

HUGHES, G., E., CRESSWELL, M., J., *A Companion to Modal Logic*, Methuen & Co. Ltd. 1984

CHELLAS, F., B., *Modal Logic*, Cambridge University Press, 1980.

RUSSELL, B., *On Denoting*, Mind, 1905.

QUINE, W. V., *From a Logical Point of View*, Harvard University Press 1953.

TARSKI, A., *The Semantic Conception of Truth and the Foundations of Semantics*, Philosophy and Phenomenological Research 4, 1944.

GUPTA, A., BELNAP, N., *The Revision Theory of Truth*, MIT Press, 1993

BULL, R., SEGERBERG, K., *Basic Modal Logic*, u: GABBAY, D., M., GUENTHNER, F., *Handbook of Philosophical Logic*, vol. II, 1986

LINSKY, L., *Reference and Modality*, Oxford University Press, 1971.

MODERNA LOGIKA

Šifra: 110ML30

Semestar: X.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Preduvjeti za ispit: položen ispit iz kolegija "Filozofija logike"

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- primjena modela simboličke logike u filozofiji;
- analiza valjanosti argumenata u različitim filozofskim teorijama;
- primjena modela simboličke logike u jezikoslovlju;
- logika kao metamatematika;
- uloga logike u razvoju računarstva.

Sadržaj kolegija:

Primjena modela simboličke logike u filozofiji. Analiza valjanosti argumenata u različitim filozofskim teorijama. Primjeri: Kant, Hegel, Husserl. Primjena sintakse i semantike logičkih modela u jezikoslovlju. Uloga logike u metamatematici. Aksiomatizacija logičkih modela. Teoremi i metateoremi. Logika i Turingovi strojevi. Uloga logike u apstraktnom opisu Turingova stroja.

Odnos logike i filozofije. Ontologijske i teorijsko-spoznajne pretpostavke logike kao posebne znanstvene discipline. Filozofija logike. Mogućnosti simboličkoga provjeravanja valjanosti filozofijskih stajališta. Simbolička analiza filozofskih stajališta. Ontologijske pretpostavke logike i odnos prema teorijsko-spoznajnim stajalištima. Primjeri: logičko načelo identiteta, teorije istine.

Literatura:

A) Obavezna literatura za ispit:

JAKIĆ, M., *Has logic any ontology*. "Synthesis Philosophica" HFD, Zagreb, 2002.

JAKIĆ, M., *Potvrđuju li računalna postavka o ontologijskom utemeljenju logike?*, u "Zbornik Filozofija i tehnika", HFD, Zagreb 2003.

ŠIKIĆ, Z., *Novija filozofija matematike*. Nolit, Beograd, 1987.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

QUINE, W. V., *Philosophy of Logic*, Harvard Univ. Press 1986.

CHOMSKY, N., *Syntactic Structures* Hague 1957.

TARSKI, A., *Logic, Semantics, Metamathematics*, Hackett Pub. Comp. 1983.

GABBAY, D. - F. GUENTHER, *Handbook of Philosophical Logic* (vol. 1-4), Kluwer 1989.

HAACK, S., *Philosophy of Logic*, Cambridge Univ. Press, New York 1979.

LEBLANC, H., *Existence, Truth, and Provability*, SUNY Press 1982.

WILSON, R.A. - KEIL, F. C. (ur.), *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*. MIT Press, Cambridge, MA, 1999.

POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE

Šifra: 17HF30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Dario Škarica

Suradnici u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim filozofskim temama, pravcima i filozofima u hrvatskom narodu;
- upoznavanje s utjecajem zapadno-europskih filozofskih strujanja na hrvatske filozofe ali i njihovog doprinosa europskoj znanstvenoj misli;
- osposobljavanje studenata za sustavno proučavanje hrvatske filozofske baštine i njene kritičke prosudbe.

Sadržaj kolegija:

Kolegij je podijeljen u pet povijesno-tematskih cjelina:

Prvu cjelinu čini povijest srednjovjekovne hrvatske filozofije u kojoj će se obraditi filozofija Hermana Dalmatina, s posebnim osvrtom na djelo *De essentiis*, i njegova uloga u posredovanju islamskog duhovnog nasljeđa Zapadu.

Drugu cjelinu čini povijest hrvatske renesansne filozofije. U ovom dijelu će se sustavno obraditi temeljne značajke hrvatske humanističko-renesansne kulture i posebice filozofije koje bivaju prikazane proučavanjem sljedećih autora: Petra Pavla Vergerija, Ivana Stojkovića, Benedikta Kotruljevića, Nikole Modruškog, Ivana Čezmičkog, Ivana Polikarpa Severitana, Marka Marulića, Frana Trankvila Andreisa, Frederika Grisogona, Nikole Vitova Gučetića, Jurja Dubrovčanina, Matije Frkića, Marka Antuna de Dominisa, Fausta Vrančića, Marina Getaldića, Stjepana Gradića i Frane Petrića, koji će biti detaljno obrađeni s posebnim osvrtom na njegovo djelo *Nova de universis philosophia*.

Treću cjelinu sačinjava povijest prirodoslovne baštine Hrvatske u 18. st. s posebnim osvrtom na filozofiju Ruđera Boškovića i njegov doprinos svjetskoj znanosti.

U četvrtoj cjelini će se obraditi djelovanje nekih značajnijih profesora Mudroslovnog odnosno Filozofskog fakulteta u Zagrebu: Franje Markovića, Đure Arnolda, Alberta Bazale, Pavla Vuk-Pavlovića, te Vladimira Filipovića.

U petoj cjelini analizirat će se glavne značajke neoskolastičke filozofije u Hrvatskoj. Osobito će se obraditi filozofija Stjepana Zimmermanna, s posebnim osvrtom na djela *Opća noetika* i *Filozofija i religija*

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

ZENKO, F. (ured.), *Starija hrvatska filozofija*, Školska knjiga, Zagreb 1995.

ZENKO, F. (ured.), *Novija hrvatska filozofija*, Školska knjiga, Zagreb 1995.

POSAVAC, Z. (ured.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti*, HFD, Zagreb 1992.

HERMAN DALMATIN, *Rasprava o bitima*, Pula 1990.

ZIMMERMAN, S., *Opća noetika*, Zagreb 1918., str. 1-77.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

ARNOLD, Đ., *Etika i povijest*, Zagreb 1909, str. 162-176.

- BAZALA, A., *O ideji nacionalne filozofije*, Zagreb 1879.
 BAZALA, V., *Pregled hrvatske znanstvene baštine*, Zagreb 1978.
 DADIĆ, Ž., *Frane Petriš*, Zagreb 2000.
 DADIĆ, Ž., *Herman Dalmatin*, Školska knjiga, Zagreb 1996.
 FILIPOVIĆ, V., *Filozofska hrestomatija, Filozofija renesanse*; Zagreb 1956.
 KOVAČEVIĆ, B., *Psihoanaliza i lijeva*, Zagreb 1989.
 KRIŽANIĆ, Z., *Život i djelo Antuna Bauera*, Zagreb 1986.
 MARKOVIĆ, F., *Razvoj i sustav obćenite estetike*, Zagreb 1903.
 PETRIĆ, F., *Nova sveopća filozofija*, Liber, Zagreb 1979.
 POZAIĆ, V. (ured.), *Filozofija znanosti Ruđera Boškovića*, FTI, Zagreb 1987.
 ŠIŠAK, M. (ured.), *Hrvatska filozofija*, Hrvatski studiji, Zagreb 2001.
 VUK-PAVLOVIĆ, P., *O smislu filozofije*, Školska knjiga; Zagreb 1969.
 VUK-PAVLOVIĆ, P., *O značenju povijesnih smjeranja*, Školska knjiga, Zagreb 1974.
 VUK-PAVLOVIĆ, P., *Spoznaja i spoznajna teorija*, Zagreb 1926.
 ZENKO, F., *Samokritika komunističkog revolucionarizma*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1990.
 ZENKO, F., *Aristotelizam od Petrića do Boškovića*, Zagreb 1983.
 ZIMMERMAN, S., *Historijski razvitak filozofije u Hrvatskoj*, Hrvatska bogoslovna akademija, sv. 1, Zagreb 1929.
 ZIMMERMAN, S., *Historijski razvitak filozofije u Hrvatskoj*, sv. I, Hrvatska bogoslovna akademija, Zagreb 1929.

POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE I

Šifra: 17HF30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Dario Škarica

Suradnici u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Preduvjeti za ispit:

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim filozofskim temama, pravcima i filozofima u hrvatskom narodu do XIX stoljeća;
- upoznavanje s utjecajem zapadno-europskih filozofskih strujanja na hrvatske filozofe ali i njihovog doprinosa europskoj znanstvenoj misli;
- osposobljavanje studenata za sustavno proučavanje hrvatske filozofske baštine i njene kritičke prosudbe.

Sadržaj kolegija:

Kolegij je podijeljen u tri povijesno tematske cjeline:

Prvu cjelinu čini povijest srednjovjekovne hrvatske filozofije u kojoj se obrađuju: Filozofija Hermana Dalmatina s posebnim osvrtom na djelo *De essentiis* i njegova uloga u posredovanju islamskog duhovnog nasljeđa Zapadu te uloga crkvenih redova u razvoju filozofske misli i nastave na hrvatskim prostorima.

Drugu cjelinu čini povijest hrvatske renesansne filozofije: u ovom djelu će se sustavno obraditi temeljne značajke hrvatske humanističko-renesansne kulture i posebice filozofije koje bivaju prikazane proučavanjem sljedećih autora: Petra Pavla Vergerija, Ivana Stojkovića, Benedikta Kotruljevića, Nikole Modruškog, Ivana Čezmičkog, Ivana Polikarpa Severitana, Marka Marulića, Frana Trankvila Andreisa, Frederika Grisogona, Nikole Vitova

Gučetića, Jurja Dubrovčanina, Matije Frkića, Marka Antuna de Dominisa, Fausta Vrančića, Marina Getaldića, Stjepana Gradića i Frane Petrića koji biva detaljno obrađen s posebnim osvrtom na njegovo djelo *Nova de universis philosophia*.

Treći cjelinu sačinjava povijest prirodoznanstvene baštine Hrvatske u 18. st. s posebnim osvrtom na filozofiju Ruđera Boškovića i njegov doprinos svjetskoj znanosti.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

ZENKO, F. (ured.), *Starija hrvatska filozofija*, Školska knjiga, Zagreb 1995.

ŠIŠAK, M. (ured.), *Hrvatska filozofija*, Hrvatski studiji, Zagreb 2001.

POSAVAC, Z. (ured.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti* (zbornik), HFD, Zagreb 1992, str. 49-98; 185-214.

HERMAN DALMATIN, *Rasprava o bitima*, Pula 1990.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

PETRIĆ, F., *Nova sveopća filozofija*, Liber, Zagreb 1979.

ZIMMERMAN, S., *Historijski razvitak filozofije u Hrvatskoj*, Hrvatska bogoslovna akademija, sv. 1, Zagreb 1929.

FILIPOVIĆ, V., *Filozofska hrestomatija, Filozofija renesanse*; Zagreb 1956.

DADIĆ, Ž., *Herman Dalmatin*, Školska knjiga, Zagreb 1996.

DADIĆ, Ž., *Frane Petriš*, Zagreb 2000.

POZAIĆ, V. (ured.), *Filozofija znanosti Ruđera Boškovića*, FTI, Zagreb 1987.

ZENKO, F., *Aristotelizam od Petrića do Boškovića*, Zagreb 1983.

BAZALA, V., *Pregled hrvatske znanstvene baštine*, Zagreb 1978.

POVIJEST HRVATSKE FILOZOFIJE II

Šifra: 18HF30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Dario Škarica

Suradnici u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Preduvjeti za ispit: položen ispit iz Povijesti hrvatske filozofije I

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim filozofskim temama, pravcima i filozofima u hrvatskom narodu od početka XIX st. do danas;
- upoznavanje s utjecajem zapadno-europskih filozofskih strujanja na hrvatske filozofe;
- osposobljavanje studenata za sustavno proučavanje hrvatske filozofske baštine, njene kritičke prosudbe te pokušaja uključenja u njena aktualna strujanja.

Sadržaj kolegija:

Kolegij je podijeljen u dvije cjeline. U prvoj cjelini se obrađuje djelovanje nekih značajnijih profesora Mudroslovnog odnosno Filozofskog fakulteta u Zagrebu, iz konteksta njima suvremenih europskih filozofijskih tokova: Franje Markovića s posebnim osvrtom na djelo *Razvoj i sustav obćenite estetike*, Đure Arnolda s posebnim osvrtom na njegov rektorski govor *Filozofija, prirodne nauke i sociologija (riječ u prilog metafizici)* i članak *O psihologiji bez duše*, Alberta Bazale s posebnim osvrtom na djelo *Metalogički korijen filozofije*, Pavla Vuk-Pavlovića s posebnim osvrtom na djela *Spoznaja i spoznajna teorija* i *O značenju povijesnih*

smjeranja te Vladimira Filipovića s posebnim osvrtom na djelo *Problem vrijednosti*.

U drugom djelu analizirat će se glavne značajke neoskolastičke filozofije u Hrvatskoj kroz poredbu djela slijedećih autora: Josipa Stadlera, Antuna Bauera, Franje Šanca i Stjepana Zimmermanna s posebnim osvrtom na djela *Opća noetika* i *Filozofija i religija*.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

ZENKO, F. (ured.), *Novija hrvatska filozofija*, Školska knjiga, Zagreb 1995.

POSAVAC, Z. (ured.), *Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti*, HFD, Zagreb 1992., str. 97-184, 215-266.

ZIMMERMAN, S., *Opća noetika*, Zagreb 1918., str. 1-77.

VUK-PAVLOVIĆ, P., *O značenju povijesnih smjeranja*, Školska knjiga, Zagreb 1974.

B) Proširena literatura za daljnji studij

ZIMMERMAN, S., *Historijski razvitak filozofije u Hrvatskoj*, sv. I, Hrvatska bogoslovna akademija, Zagreb 1929.

ZENKO, F., *Samokritika komunističkog revolucionarizma*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1990.

KOVAČEVIĆ, B., *Psihoanaliza i ljevica*, Zagreb 1989.

KRIŽANIĆ, Z., *Život i djelo Antuna Bauera*, Zagreb 1986.

MARKOVIĆ, F., *Razvoj i sustav obćenite estetike*, Zagreb 1903.

ARNOLD, Đ., *Etika i poviest*, Zagreb 1909, str. 162-176.

BAZAL, A., *O ideji nacionalne filozofije*, Zagreb 1879.

VUK-PAVLOVIĆ, P., *Spoznaja i spoznajna teorija*, Zagreb 1926.

VUK-PAVLOVIĆ, P., *O smislu filozofije*, Školska knjiga; Zagreb 1969.

PRIMIJEJENA ETIKA

Šifra: 19PE30

Semestar: IX.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi:

Preduvjet za ispit: položen ispit iz kolegija Etika II, redovno pohađanje, aktivno sudjelovanje, izrada pismenih radova na odabranu temu

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje i razumijevanje paradigmi, utemeljenja i posebnosti različitih područja primijenjene etike;
- promišljanje etičkih načela i adekvatnog etičkog normiranja raznih područja ljudske djelatnosti (gospodarstvo, znanost, politika, medicina, ekologija, medijska komunikacija);
- osposobiti studente za sustavno, argumentirano i kritičko promišljanje praktično-etičkih pitanja, etičkih problema i dilema vezanih uz posebna područja ljudske djelatnosti, kao i promišljanje adekvatne primjene općih etičkih načela na konkretne situacije i zasebna područja ljudskog djelovanja.

Sadržaj kolegija:

Nastanak, razvoj i narav primijenjene etike. Paradigme i metode primijenjene etike. Odnos teorijske i primijenjene etike. Etičke teorije, načela opće etike i problem normiranja različitih

područja ljudske djelatnosti. Pregled različitih područja primijenjene etike: znanost (pitanje utemeljenja etike znanosti, etičke dileme kao rezultat razvoj a znanosti); političko djelovanje (etika u politici, etika institucija, tri dimenzije političke etike: etika cilja, etika sredstava, etika djelovanja; odnos prema etici kreposti); etika u gospodarstvu (teorijsko utemeljenje, temeljni pojmovi kao "poduzetnička etika"), etika i tehnika (etičke prosudbe ambivalentnih posljedica razvoj a tehnologije); medicinska etika (paradigme medicinske etike, teorijsko utemeljenje, načela medicinske etike, etički prijedori i dileme); ekoetika (različiti pristupi utemeljenju ekoetike); Etika sredstava javnog priopćavanja; Etika prava (Ljudska prava i čovjekovo dostojanstvo; etička i pravna regulacija određenih područja ljudske djelatnosti) Etika rizika - etička prosudba rizika i opasnosti sto ih donosi napredak znanosti. *Ethos* i odgovornost.

Literatura:

A) Obvezatna literatura:

FLOEGEL, M., *Znanost i etika*, u: "Filozofska istraživanja"61 (1996), str. 423-438.
KOPREK, I., *Etički obzor novinarstva i ostalih sredstava priopćavanja*, u: ISTI, *Korak za smisao*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1992., str. 110-129.
KOPREK, I. (uredio), *Ljudska prava. Čovjekovo dostojanstvo*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1999.
MACAN, I., *Čovjek i njegovo dostojanstvo*, u: I. MACAN, *Socijalna etika i druge studije*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 2002. str.97-107.
PAŽANIN, A., *Ekološka etika i metafizika uma*, u: "Filozofska istraživanja", Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 60 God 16(1996) Sv.1 (3-11).

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BAYERTZ, K. (Hrsg.), *Praktische Philosophie. Grundorientierung angewandter Ethik*, Reinbek 1991.
BIMBACHER, D., *Oekologie und Ethik*, Stuttgart 1991.
BEAUCHAMP, T. L - BOWIE, N. E. (ed.), *Ethical Theory and Business*, Tom, Prentice Hall, Englewood Cliffs/New Jersey 1988.
FUNIOK, R. - SCHMAELZLE, U.- WEWRTH, CH. (Hrsg.), *Medienethik - die Frage der Verantwortung*, Bonn 1999.
FURGER, F. R., *Moral oder Kapital? Grundlagen der Wirtschaftsethik*, Zuerich 1992.
HIMANEN, P., *Hakerska etika*, Zagreb 2002.
HOEFFE, O., *Ethik und Politik*, Frankfurt 1979.
KOPREK, I., *Ekoetika*, u: "Filozofska istraživanja", 60 (1996) str. 13-18.
OLEN, J. - BARRY, V., *Applying Ethics A Text with Readings*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, CA 1989.
PERUTZ, M., *Is Science Necessary*, Oxford University Press, 1992.
PIEPER, A. - THURNER, U. (Hrsg.), *Angewandte Ethik. Eine Einfuehrung*, Muenchen 1998.
RUEMELIN, N. J. (Hrsg.), *Angewandte Ethik. Die Bereichsethiken und ihre theoretische Fundierung*, Alfred Kroener Verlag, Stuttgart 1996.
SCHUEZ, M., *Konkrete Ethik in der Wirtschaft-Perspektiven unternehmerischer Verantwortung*, u: SEIDE, W. - REIENBERG, P. (Hrsg.) *Moral konkret. Impulse fuer eine christiliche Weltverantwortung*, Wuerzburg 1993.
WIEGERLING, K., *Medienethik*, Stuttgart 1998.

SUVREMENA FILOZOFIJA I

Šifra: 17SU30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Preduvjeti za ispit: Položen ispit iz kolegija Moderna filozofija II

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim filozofskim temama i različitim pravcima u suvremenoj filozofskoj misli;
- zaokruživanje stjecanja znanja iz povijesti filozofije proučavanjem filozofskih rješenja koja su se pojavila nakon Hegela.
- osposobljavanje studenata za kritičko prosuđivanje ponuđenih rješenja kod često puno različitih filozofskih pravaca koji su nastali u ovom periodu povijesti filozofije.

Sadržaj kolegija:

Uvod u suvremenu filozofiju kroz kritiku hegelovskog sustava. Hegelijanska ljevica i desnica, osnovne smjernice i glavni predstavnici. Razvoj neokantovskih škola. Utopijski socijalizam i njegov prijedlog socijalne filozofske misli.

Veliki začetnici misli u suvremenoj filozofiji. Egzistencijalizam Søren Kierkegaarda, kao reakcija na vladavinu hegelovskog sustava. Arthur Schopenhauer i početak filozofija volje. Friedrich Nietzsche, kao kritika postojećeg stanja i prve najave filozofije života. Razvoj pozitivnih znanosti i nastajanje filozofije pozitivizma: A. Comte, J. S. Mill i H. Spencer. Engleska, francuska i njemačka pozitivistička škola - kratki pregled. Empirokriticizam. Francuski spiritualizam: predstavnici i osnovne ideje.

Filozofija života - različiti pristupi. Najveći predstavnik filozofije života i kritičar pozitivizma, Henri Bergson - sustavan prikaz njegove filozofije. Ostali francuski filozofi znanosti: H. Poincaré, P. Duhem. Boutroux, Lacherier i Meyerson. Američka filozofija i pragmatizam, Ch. Peirce, W. James i J. Dewey.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

MUŽIĆ, J. (prired.), *Suvremena filozofija* (skripta), Zadar 2001.

ŽUNEC, O. (ured.), *Suvremena filozofija*, I, Školska knjiga, Zagreb 1996.

KIERKEGAARD, S., *Strah i drhtanje*, Verbum, Zagreb 1999.

GUARDINI, R., *Konac novoga vijeka*, Verbum, Split 2002.

AYER, A., *Filozofija XX stoljeća*, Svijetlost, Sarajevo 1989, str. 87-131.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

***, *Savremena filozofija*, Rad, Beograd 1975.

AYER A., *Filozofija XX stoljeća*, Svijetlost, Sarajevo 1989.

BOŠNJAK, B. (ured.), *Povijest filozofije*, sv. III, Zagreb 1993.

COPLESTON, F., *A History of Philosophy*, sv. VII-IX, Burns and Oates, London 1963-75.

ŠARČEVIĆ, A., *Filozofija modernog doba*, Sarajevo 1986.

WISSER, R., *Filozofski putokazi*, Globus, Zagreb 1992.

BERTI, E. - VOLPI, F., *Storia della filosofia ottocento e novecento*, Editori Laterza, Roma-Bari 1998.

COLLINS, J., *A History of Modern European Philosophy*, Bruce Publishing, Milwaukee 1954.

CORET, E. - EHLEN, P. - SCHMODT, J., *Philosophie des 19. Jahrhunderts*, Stuttgart 1984.

CORET, E. - EHLEN, P. - SCHMODT, J., *Philosophie des 20. Jahrhunderts*, Stuttgart 1984.

GILSON, E. (i dr.), *Recent Philosophy. Hegel to Present*, New York 1966.

HIRSCHBERGER, J., *Geschichte der Philosophie*, sv. II, Freiburg 1979.

LACROIX, J., *Panorama de la philosophie française contemporaine*, Paris 1968.

LIVI, A., *La filosofia e la sua storia, III: La filosofia contemporanea*, Società editrice Dante Alighieri, Città di Castello 1997.
 SCIACCA, M. F., *La filosofia, oggi*, 2 voll., Marzorati, Milano 1970.
 SPECK, J., *Grundprobleme der grossen Philosophie*, sv. 1-6, Göttingen 1979 i dalje.
 TOTOK, W., *Handbush der Geschichte der Philosophie*, sv. 5, Frankfurt 1985.
 VANNI ROVIGHI, S., *Storia della filosofia contemporanea. Dall'ottocenta ai giorni nostri*, La Scuola, Brescia 1985.
 VERNEAUX, R., *Histoire de la philosophie contemporaine*, Beauchesne et ses fils, Paris 1960.
 CRUZ PRADOS, A., *Historia de la filosofia contemporanea*, EUNSA, Pamplona, 1991.

SUVREMENA FILOZOFIJA II

Šifra: 18SU30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Preduvjeti za ispit: položen ispit iz kolegija Suvremena filozofija II

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje s glavnim filozofskim temama i najsuvremenijim pravcima razvoja filozofske misli u našem vremenu;
- zaokruživanje stjecanja znanja iz povijesti filozofije i uočavanje važnosti filozofije za redoviti život, kao i njezin nezamjenjivi doprinos u rješavanju aktualnih pitanja za čovjeka i njegovo društvo;
- osposobljavanje studenata za sustavno proučavanje suvremenih filozofskih kretanja, njihova kritička prosudba na osnovu prethodnog filozofskog obrazovanja i pokušaj nudiđenja vlastitih rješenja na pojedina suvremena filozofska pitanja.

Sadržaj kolegija:

Novi putovi u suvremenom filozofskom istraživanju - fenomenologija. Uvod i razrada temeljnih postavki. Sustavna obrada glavnih predstavnika: F. Brentano i njegova škola; Edmund Husserl i Max Scheler. Pokušaj stvaranja nove ontologije: Nikolai Hartmann.

Suvremena filozofska antropologija, A. Gehlen i H. Plessner. Pokušaj kritike metafizike: L. Wittgenstein i neopozitivizam Bečkog kruga. Analitička filozofija: osnovni smjerovi i noseći predstavnici ovog smjera u filozofiji. Osnovne ideje i tipovi egzistencijalizma dvadesetog stoljeća. Sustavan prikaz glavnih predstavnika: M. Heidegger, K. Jaspers i J.-P. Sartre. Kratak prikaz ostalih egzistencijalista. Osnovne ideje i predstavnici filozofije dijaloga.

Novi putovi u suvremenoj filozofiji. Filozofska hermeneutika: H.-G. Gadamer i P. Ricoeur kao glavni predstavnici. Strukturalizam: glavne ideje i odnos prema ostalim znanostima o čovjeku. Kritički racionalizam na čelu s K. R. Popperom i P. K. Feyerabendom. Predstavnici i temeljne ideje suvremenog personalizma i neoskolastike.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

GALOVIĆ, M. (ured.), *Suvremena filozofija*, II, Školska knjiga, Zagreb 1996, ("Hrestomatija filozofije", 8: Husserl, Scheler, Wittgenstein, Heidegger)

JASPERS, K., *Duhovna situacija vremena*, Matica hrvatska, Zagreb 1998.

HUSSERL, E., *Kriza europskog ljudstva i filozofija*, u IDEM, *Filozofija kao stroga*

znanost, Naklada Ljevak, Zagreb 2003, str. 137-171.

HEIDEGGER, M., *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*, Naprijed, Zagreb 1996., str. 83-196, 261- 281, 397-416.

B) Proširena literatura za daljnji studij

***, *Savremena filozofija*, Rad, Beograd 1975.

AYER, A., *Filozofija XX stoljeća*, Svijetlost, Sarajevo 1989., str. 133-201.

BERTI, E. - VOLPI, F., *Storia della filosofia ottocento e novecento*, Editori Laterza, Roma-Bari 1998.

BOŠNJAK, B. (ured.), *Povijest filozofije*, sv. III, Zagreb 1993.

COLLINS, J., *A History of Modern European Philosophy*, Bruce Publishing, Milwaukee 1954.

COPLESTON, F., *A History of Philosophy*, sv. VII-IX, Burns and Oates, London 1963-75.

CORET, E. - EHLEN, P. - SCHMODT, J., *Philosophie des 19. Jahrhunderts*, Stuttgart 1984.

CORET, E. - EHLEN, P. - SCHMODT, J., *Philosophie des 20. Jahrhunderts*, Stuttgart 1984.

CRUZ PRADOS, A., *Historia de la filosofia contemporanea*, EUNSA, Pamplona, 1991.

GILSON, E. (i dr.), *Recent Philosophy. Hegel to Present*, New York 1966.

HIRSCHBERGER, J., *Geschichte der Philosophie*, sv. II, Freiburg 1979.

LACROIX, J., *Panorama de la philosophie francaise contemporaine*, Paris 1968.

LIVI, A., *La filosofia e la sua storia, III: La filosofia contemporanea*, Società editrice Dante Alighieri, Città di Castello 1997.

PÖGGLER, O., *Der Denkw eg Martin Heidegger s*, Verlag Günter Neske Pfullinger, 1990³.

SCIACCA, M. F., *La filosofia, oggi*, 2 voll., Marzorati, Milano 1970.

SPECK, J., *Grundprobleme der grossen Philosophie*, sv. 1-6, Göttingen 1979 i dalje.

ŠARČEVIĆ, A., *Filozofija modernog doba*, Sarajevo 1986.

TOTOK, W., *Handbush der Geschichte der Philosophie*, sv. 5, Frankfurt 1985.

VANNIROVIGHI, S., *Storia della filosofia contemporanea. Dall'ottocento ai giorni nostri*, La Scuola, Brescia 1985.

VERNEAUX, R., *Histoire de la philosophie contemporaine*, Beauchesne et ses fils, Paris 1960.

WISSER, R., *Filozofski putokazi*, Globus, Zagreb 1992.

3.3. OPIS IZBORNIH KOLEGIJA

AKTUALNA BIOETIČKA PITANJA (Izborni kolegij)

Šifra: 29AB30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Iris Tićac

Uvjeti za izbor kolegija:

Način polaganja ispita: usmeni ili pismeni

Zadaci i stečene kompetencije:

- uvođenje studenata u nastanak, narav i razvoj bioetike;
- upoznavanje s temeljnim pitanjima bioetike, s posebnim naglaskom na etičko-filozofijskim pitanjima i problemima (čovjek kao osoba, *bios-ethos* relacija, *ethos* i odgovornost).
- temeljem izabranih određenih aspekata suvremene bioetičke rasprave osposobiti studente za etičku refleksiju i etički diskurs, promišljanje načina rješavanja etičkih dilema, opravdanje ili kritiku moralnih argumenata

Sadržaj kolegija:

Temeljna određenja, karakter i razvoj bioetike. Mjesto bioetike u sustavu znanosti. Odnos bioetike i filozofije. Odnos bioetike i filozofijske etike. Uzajamna upućenost bioetike i filozofske etike. Metodološke posebnosti bioetike. Pluriperspektivizam kao temeljno metodološko određenje bioetike. Bioetičke teorije, principi i pravila. Bioetika i etičke teorije. Narav moralnog obrazlaganja i vrednovanja u bioetici. Problem načela u bioetici. Osoba kao temeljni princip bioetike. Pitanje "nove bioetičke paradigme". Bioetika kao "etika života". Ljudsko dostojanstvo i bezuvjetno poštivanje života. Odabrani temeljni aspekti suvremene bioetičke rasprave: Život i smrt u etičkoj prosudbi. Temeljna pitanja postojanja i smisla života. Bioetika i etika odgovornosti. Bioetika i ljudska prava.

Literatura:

A) Obvezatna literatura:

ČOVIĆ, A., *Etika i bioetika*, Pergamena, Zagreb 2004.

BARIŠIĆ, P., *Bioetika i ljudska prava*, u: A. Čović (ured.), *Izazovi bioetike. Zbornik radova*, Hrvatsko filozofsko društvo, Pergamena, Zagreb 2000. str. 43-53.

GEORGE, M., *Bioetika i sukobljeni etički kriteriji*, u: *Filozofska istraživanja*, Zagreb, 85-86. God.22 (2002) Sv. 2-3(531-539)

KUENZLEN, G., *Odabrani aspekti suvremenih bioetičkih rasprava*, u: "Filozofska istraživanja", 86 (2002) str. 541-548.

MATULIĆ, T., *Bioetika*, Glas koncila, Zagreb 2001., (pogl. 1-5., str. 25-185, i pogl.11-12, str. 365-451).

B) Proširena literatura za daljnji studij:

AGAZZI, E., *Bioetica e persona*, Milano 1993.

BEAUCHAMP, T. L.-CHILDRESS, J. F., *Principles of Biomedical Ethics*, Oxford University Press, New York 1994.

ČOVIĆ, A. (uredio), *Izazovi bioetike, Zbornik radova*, Pergamena HFD, Zagreb 2000.

EENGELHARDT, T. H. Jr., *Foundation of Bioethics*, Oxford University Press, New York-Oxford, 1996.

- KUHSE, H. (Hrsg.), *A Companion to bioethics*, Oxford 1998.
MORI, M. (ured.), *Questioni di Bioetica*, Editori Riuniti, Roma 1988.
RAMSEY, P., *Fabricated Man. The Ethics of Genetic Control*, Yale University Press, New Haven- London, 1970.
SEIFERT, J., *What is Life? The originality, irreducibility and value of Life*, Central European Value Studies CEVS H.G. Callaway, Editor, Amsterdam - Atlanta, GA 1997.
BEAUCHAMP, T. L., *Načela u bioetici*, u: *Društvena istraživanja*, Zagreb, 23-24.(1996)
VIAFORA, C., *Fondamenti di bioetica*, Casa Editrice Ambrosiana, Milano 1989.

ANALOGIJA BIĆA

(Izborni kolegij)

Šifra: 26AB30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Borislav Dadić

Suradnik u nastavi: mr. sc. Marko Vučetić

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- stjecanje sustavnog znanja o analognoj spoznaji;
- upoznavanje s analognom strukturom bića;
- osposobljavanje studenata da u svjetlu analogije bića filozofski promišljaju odnos Stvoritelja i stvorenja.

Sadržaj kolegija:

Kolegiji je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu analizirati će se činjenica analognog spoznavanje i njeno onto-logičko opravdanje kroz sljedeće teme: Uvodni susret s činjenicom analogije kroz upoznavanje analognih ne-vlastitih i ne-jednoznačnih pojmova te njihov doprinos čovjekovu spoznavanju. Istosti i razlike unutar jednog te istog pojmovnog sadržaja. Dvostruki instrumentarij čovjekova uma sukladan dvostrukoj vrsti pojmova, jednoznačnih i analognih. Analogne specifičnosti pojma biće. Opravdanost i valjanost analognog spoznavanja.

U drugom dijelu pokazat će se metafizički aspekti analogije bića kroz sljedeće teme: Razradba Aristotelova teksta *Metafizike* 1071 b 19-22 s kontekstom. Usporedba Aristotelove ontologije bića s metafizikom bića sv. Tome Akvinskog i njegovo shvaćanje participacije te odnos prvog i drugog analogata. Nazočnost Pra-bića u ostalim bićima.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

BELIĆ, M., *Biti ili ne-biti u u svjetlu analogije bića*, u: IDEM, *Ontologija*, FTI, Zagreb 2007, str. 175- 231.

STADLER, J., *Opća metafizika ili ontologija*, Breza, Zagreb 2004, str. 1-41.

BAUER, A., *Opća metafizika ili ontologija*, Zagreb 1918, str., 11-44, 72-96.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

TYN, T., *Metafizika della sostanza. Partecipazione e „analogia entis“*, ESD Bologna 1991.

RAMIREZ, S., *De analogia*, 4. voll., Vives, Madrid 1970-72.

MONTAGNES, B., *La doctrine de l'analogie de l'etre d'apres St. Thomas d'Aquin*,

Nauwelaerts, Paris 1963.

MCINERNY, R. M., *Studies in Analogy*, Martinus Nijhoff, The Hague 1968; *The Logic of Analogy*, Martinus Nijhoff, The Hague 1971.

FABRO, C., *Partecipazione e causalità*, S.E.I., Torino 1961.

PRZYWARA, E., *Analogia Entis. Metaphysik*, u IDEM, *Schriften*, III, Johannes V., Einsiedeln 1962.

HELIN, J., *La analogia del ser y el conocimiento de Dios en Suarez*, Madrid 1946.

SERTILLANGES, A. D., *L'idée de création et ses retentissements en philosophie*, Aubier, Paris 1945.

GONZALEZ, A. L., *Ser y participación*, EUNSA, Pamplona 1979.

EPISTEMIČKA LOGIKA

(Izborni kolegij)

Šifra: 29EL30

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija: položen ispit iz kolegija Logika II

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Slavko Brkić

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- cilj kolegija je upoznati studente s intenzionalnom logikom s nealetičkim modalnim operatorima;
- pozornost se usmjerava na odnos spoznaje i logike;
- u logičkoj analizi pojma znanja pokreću se pitanja općenitog određenja teorija istine i referencije;
- kroz logičku analizu epistemičkih pojmova doći do temeljnih pitanja odnosa duha i tijela ("zao demon" ili "mozak u formalinu");
- rasvijetliti problem opterećenosti teorijom (u filozofiji znanosti) odnosno problem logičkog sveznanja.

Sadržaj kolegija:

Modalna logika koja se relativizira prema spoznavatelju. Aksiomi i teoremi Epistemičke logike K&B Hintikkinog tipa. Precepcija, vjerovanje, znanje, memorija: iteracija i kombinacija. Hintikkin model skup. Pravilo egzistencijalne generalizacije i univerzalne instancijacije. Zakon supstitucije identiteta (Leibnitzov zakon) i znanje tko je netko, odnosno cijepanje individuuma preko mogućih svjetova (Fregeov zakon kompozicionalnosti) Problem interpretacije kvantifikatora. Logičko sveznanje. Neepistemička percepcija i problem prirodnog značenja (H. P. Grice). Deontička logika u sustavu epistemičke logike.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

BRKIĆ, S., *Epistemička logika i dinamika vjerovanja*, Naklada Jurčić, Zagreb 1997., str. 9-168.

HINTIKKA-QUINE, *Dogma, dogme ili možda ne?*, "Treći program Hrvatskog radija", 1999.

KRIPKE, S., *Imenovanje i nužnost*, Kruzak, Zagreb, 1999.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

- HINTIKKA, K.J.J.: 1955., "Form and Content in Quantification Theory". *Acta Philosophica Fennica* 8, pp. 11-55.
- HINTIKKA, K.J.J.:1961., *Knowledge and Belief*, Cornell University Press, Ithaca.
- HINTIKKA, K.J.J.:1969., *Models for Modalities*. Dordrecht Holland: D. Reidel P.C.
- HINTIKKA, K.J.J.:AND SUPPES, P., 1970., (ed) *Information and Inference*. Dordrecht Holland: D. Reidel P. C.
- HINTIKKA, K.J.J.:1974., *Knowledge and Known*, D. Reidel, Dordrecht.
- HINTIKKA, K.J.J.:1975., *The Intentions of Intentionality...*, Dordrecht Holland, D. Reidel P.C.
- HINTIKKA, K.J.J.:1976., 'Possible-Worlds Semantics as a Framework for comparative and Critical Philosophy' in R y l e, G. (ed.) *Contemporary Aspects of Philosophy* Stockfield: R. & K. P. pp. 57-69.
- HINTIKKA, K.J.J.:1985., (in collaboration with Jack Kulas). *The Game of Language*. Dordrecht-Holland: D. Reidel.
- HINTIKKA, K.J.J.:1988., 'On The Development of The Model-Theoretic Viewpoint in Logical Theory' *Syntese* 77, pp. 1-36;
- HINTIKKA, K.J.J.:1990., 'Cartesian Cogito, Epistemic Logic and Cognitive Sciences: Some Surprising Interrelations'. *Synthese* 83..
- HAAPARANTA L., *et al.*, *Language, Knowledge, and Intentionality*, *Acta Philosophica Fennica*, 49, pp. 307-331.

FENOMENOLOŠKO UTEMELJENJE VRIJEDNOSTI (Izborni kolegij)

Šifra: 26FV30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija: položen ispit iz kolegija Etika II

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje i razumijevanje doprinosa fenomenologije vrijednosti rehabilitaciji objektivnosti dobra i pokušaju novog utemeljenja etike;
- promišljanje prednosti, ali i granica fenomenologije vrijednosti;
- motivirati i senzibilizirati studente za sustavno i argumentirano promišljanje važnosti rehabilitacije objektivnosti vrijednosti kao normativnih orijentira ljudskog djelovanja.

Sadržaj kolegija:

Razlozi nastanka i novost aksiologije ili fenomenološkog učenja o vrijednostima. Temeljem Schelerove, Hartmannove i Hildebrandove koncepcije vrijednosne etike pokazati specifičnost i novum fenomenološkog pristupa vrijednosti. Temeljna pitanja etike vrijednosti: što znaci da jedna stvar (čin, osoba) ima vrijednost? Jesu li vrijednosti vlastitosti stvari ili obilježje subjekta za kojega stvar ima vrijednost? Postoje li vrijednosne činjenice kao vlastite činjenice? Vrijednosti kao materijalne kvalitete. Kako se mogu spoznati? Kako su nam vrijednosti neposredno dane u fenomenološkom iskustvu? Pitanje utemeljenja vrijednosti. Specifična bit čudorednih vrijednosti. Hijerarhijska klasifikacija vrijednosti. Odnos vrijednosti i bića. Pitanje odnosa između čudorednog

bitka i shvaćanja vrijednosti. Problem utemeljenja vrijednosti u aksiološkoj etici.

Literatura:

A) Obvezatna literatura:

- HARTMANN, N., *Etika*, Naklada Ljevak, Zagreb 2003.
HILDEBRAND, D. VON., *Ethik, Gesammelte Werke Bd. II*, Stuttgart 1973. (Ethics, Franciscan Herald Press, Chigaco 1972.)
SCHELER, M., *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik*, Bern-Muenchen 1980; tal. pr.: *Il formalismo nell etica materiale del valori*, Ed. San Paolo, Torino 1996.
TIĆAC, I., *Uvod u etičku misao Dietricha von Hildebranda*, Teologija u Rijeci, Rijeka 2001.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

- DE FINANCE, J., *Personne et valeur*, Editrice Pontificia Universita Gregoriana 1992.
CROSBY, J.F., *The Idea of Value and The Reform of the Tradicional Metaphysics of Bonum*, u: *Aletheia* I, 2(1977)
DA RE, A., *Valore e conflitto di valori nell etica fenomenologica*, u: *Fenomenologia e Societa*, 1(1991).
KUHN, H. (Hrsg.), *Die Muenchener Phaenomenologie*, Den Haag 1975.
SCHREY, H., *Einfuehrung in die Ethik*, Darmstadt 1972.
JANSSEN, P., *Cucenje/spoznavanje - vrijednost/bitak*, u: *Filozofska istraživanja*, Zagreb, 60 God. 16(1996) Sv. 1 (115-128).
MACAN, Ch.E., *K jednoj genetičkoj etici*, u: *Filozofska istraživanja*, Zagreb 60 God. 16 (1996) Sv.1 (101-113).
SCHWARZ, B., *Wahrheit, Wert und Sein. Festgabe fuer Dietrich von Hildebrand zum 80. Geburtstag*, Regensburg 1970.
VALORI, P., *L esperienza morale*, Morcelliana Editrice, Brescia 1985.
WENISCH, F., *Die Objektivitaet der Werte*, Salzburg 1968.
WITTMANN, M., *Die moderne Wertethik historisch untersucht und kritisch geprueft*, Muenster 1940.

FILOZOFIJA TEHNIKE

(Izborni kolegij)

Šifra: 28FT30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: doc. dr. sc. Borislav Dadić

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje s interdisciplinarnim, filozofsko-tehnološkim pristupom fenomenu tehnike i važnosti tehnike za čovjekov život u cijelosti;
- upotpunjavanje znanja o razvoju tehnike kroz povijest s filozofskim shvaćanjem razvoja tehnike;
- osposobljavanje studenata za akademsku i odgovornu raspravu o ulozi i važnosti tehnike na glavnim područjima ljudskog života danas: duhovna kultura, ekonomija, društvo i politika.

Sadržaj kolegija:

Uvodna promišljanja o utemeljenosti filozofije tehnike, kao zasebne znanstvene discipline; fenomenologija tehnike. Pojašnjenje osnovnih pojmova i promišljanje odnosa između tehnike i prirodnih znanosti. Koncepti vrednovanja tehnike. Antropološko-humanističko, bio-naturalističko i evolucionističko tumačenje biti tehnike. Sintetički pregled razvoja tehnike kroz povijest s motrišta filozofije. Važnost F. Baconove maksime: "*scientia et potentia in unum coincidunt*" (znanje i moć se podudaraju) u shvaćanju razvoja filozofije tehnike. Oslobođanje čovjeka od zavisnosti od prirodnih energija - otkriće parnog stroja. Pojava strojeva i radnji kao proizvoda drugih strojeva.

Središnji dio kolegija posvećen je promišljanju suvremene filozofske misli o fenomenu tehnike. Različiti suvremeni pristupi tehnici i problemima vezanim uz nju. Racionalno vrednovati njihove prednosti i nedostatke. Argumenti za antropološko-humanističku perspektivu kao najprimjereniju čovjeku i društvu, jer promatra problem tehnike na više razina složenosti: na materijalnoj, epistemološko-filozofskoj i na duhovno-etičkoj razini. Bogatstvo i raznolikost odnosa tehnike i socio-kulturnih datosti, u kojem se tehnologija pokazuje kao simbioza stroja, čovjeka i društva. Poteškoće vezane uz tehničke izume, kao i na kompliciranost i kompleksnost odnosa tehnike i promjene okoliša, društvenih odnosa i utjecaja tehnike na cjelovitu kulturu. Zablude o biti i ulozi tehnike, kriza modernog shvaćanja tehnike. Teorija o lancu prosperiteta. Etičke i filozofske dvojbe suvremenog razvoja tehnike.

Smjernice za nastavak svekolikog znanstvenog istraživanja na području tehnike u svjetlu cjelovite filozofske slike o ljudskoj osobi i društvu u kojemu živi.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

Čovjek i tehnika. Kulturno-filozofski eseji (zbornik), Matica hrvatska, Zagreb 1944.

DADIĆ, B., Čovjekov duh pred izazovom tehnike, u: ČATIĆ, I. (ured.), *Filozofija i tehnika*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2003, str. 121-132.

BARIŠIĆ, P., Tehniziranje etičkog i etiziranje tehničkog, u: ČATIĆ, I. (ured.), *Filozofija i tehnika*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2003, str. 167-182.

HEIDEGGER, M., *Pitanje o tehnici*, u: IDEM, *Kraj filozofije i zadaća mišljenja*, Naprijed, Zagreb 1996, str. 219 - 247.

ŠARČEVIĆ, A. (ured.), *Filozofija u vremenu*, Veselin Masleša, Sarajevo 1991, str. 43- 101, 79-101.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

AA. VV., *La filosofia tra tecnica e mito. Atti del 29° Congresso nazionale*, (cur. Società filosofica italiana), Porziuncola, Assisi 1987.

AGAZZI, E., *Il bene, il male e la scienza*, Rusconi, Milano 1992.

BALLESTEROS, J., *Postmodernidad: decadencia o resistencia*, Tecnos, Madrid 1989.

BILSKER, R., *On the Philosophy of Technology*, Wadsworth 2002.

DESSAUER, F., *Philosophie der Technik*, Cohen, Bonn 1927.

DOIG, G., *El desafío de la tecnología*, Vida y Espiritualidad, Lima 2000.

DUSEK, V. - SCHARFF, R. (ed.), *Philosophy of Technology: The Technological Condition: An Anthology* (Blackwell Philosophy Anthologies), Lit Verlag 2002.

ELLUL, J., *La Technique*, Economics, Paris 1990.

ELLUL, J., *Le Bluff Technologique*, Hachette, Paris 1987.

FEENBERG, A., *Questioning technology*, Routledge, London - New York 1999.

FERRÉ, F., *Philosophy of Technology*, The University of Georgia Press, Athens and London 1995.

GISMONDI, G., *Psihe e techne. L'uomo nell'età della tecnica*, Feltrineli, Milano 2002.

HUSSERL, E., *Kriza europskih znanosti i transcendentalna fenomenologija*, Globus, Zagreb 1990.

IHDE, D., *Technics and Praxis: a Philosophy of Technology*, Reidel, Boston 1979.
 JONAS, H., *The Imperative of Responsibility: in Search of an Ethics for the Technological Age*, University of Chicago Press, Chicago 1984.
 MITCHAM, C., *Thinking through Technology*, The Univ. of Chicago Press, Chicago 1994.
 NAISBITT, J., *Megatrends. The Ten Directions Transforming Our Lives*, Morrow, New York 1990.
 SANGUINETI, J. J., *Crisi di senso nella tecno-scienza contemporanea*, in *Crisi di senso e pensiero metafisico*, a cura di G. CHALMENTA, Armando, Roma 1993, pp. 31-99.
 SANGUINETI, J. J., *Tecnologia e mondo naturale*, in AA. VV., *La tecnica, la vita*, Mondadori, Milano 1998, pp. 91-115.
 STAUDENMEIER, J.M., *Technology's Storytelles*, MIT Press, Cambridge 1985.
 VINCENTI, W.G. *What Engineers Know and How They Know It*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1990.
 TANZELLA-NITTI, G. - STRUMIA, A., *Dizionario interdisciplinare di scienza e fede*, 2voll., Urbaniana University Press - Città Nuova, Roma 2002.

FILOZOFIJA UMA I

(Izborni kolegij)

Šifra: 27FU30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje s temeljnim filozofijskim implikacijama kognitivne znanosti;
- filozofijsko propitivanje naravi mentalnih fenomena i njihova veza s ponašanjem i mozgom;
- osposobljavanje studenata za kritički i kompetentni osvrt na temeljne probleme filozofija uma.

Sadržaj kolegija:

Metodološki dio. Povijesni pregled i odnos filozofije uma prema psihologiji. Filozofija uma i kognitivna znanost: dodirne točke s psihologijom, neuroznanošću, neurofilozofija, metodološka pitanja, narav psihologijskog objašnjenja. Folk psihologija: zdravorazumski pristup objašnjenju psihologijskih fenomena; scijentizam nasuprot pristupa kontinuiteta između znanosti i zdravorazumskog objašnjenja. Simulacijski pristup. Problem um-tijelo. Odnos subjektivnih psihologijskih pojava s jedne, i ponašanja i wetwarea, s druge strane. Dualizam: dvojnost supstancija; Descartes. Fizikalizam: teorija identiteta, determinizam. Biheviorizam. Interakcionalizam. Funkcionalizam. Epifenomenalizam.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

MIŠČEVIĆ, N., *Uvod u filozofiju psihologije*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1990.

MIŠČEVIĆ, N - PRIJIĆ, S. (ured.): *Filozofija psihologije: zbornik tekstova*. Rijeka: Hrvatski kulturni dom, 1993.

ĆIRIĆ, J., *Filozofija uma* - skripta, Zadar 2005.

B) *Proširena literatura za daljnji studij:*

MIŠČEVIĆ, N., SMOKROVIĆ, N. (ured.), *Kompjutori, mozak i ljudski um: zbornik tekstova*. Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1989.

BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ured.), *A Companion to Cognitive Science*, Blackwell, Malden 1998.

SESARDIĆ, N., *Fizikalizam*, SSOS, 1984.

CHALMERS, D. J. (ured.): *Mind: Classical and Contemporary Readings*, Oxford University Press, Oxford 2002.

O'DONOHUE, W. - KITCHNER, R. F. (ured.), *The Philosophy of Psychology*, Sage, London 1996.

BERIĆ, B., *Kognitivizam i svijest*, Hrvatski kulturni dom, Rijeka 1994.

GREGORY, R. L. (ured.): *The Oxford Companion to the Mind*, Oxford University Press, Oxford 1998.

GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Blackwell, Malden 1994.

HOFSTADTER, D. R., *Gödel, Escher, Bach: an Eternal Golden Braid*, Basic Books, New York 1979.

POPPER, K. R. - ECCLES, J. C.: *The Self and Its Brain: An Argument for Interactionism*, Routledge, London 1977.

WILSON, R.A. - KEIL, F. C. (ured.), *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*. MIT Press, Cambridge, 1999.

FILOZOFIJA UMA II

(Izborni kolegij)

Šifra: 28FU30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- upoznavanje studenata s filozofijskim problema umjetne inteligencije i fenomena uma;
- filozofijsko propitivanje naravi mentalnih fenomena i njihova veza s ponašanjem i mozgom;
- osposobljavanje studenata za kritički i kompetentni osvrt na temeljne probleme filozofija uma.

Sadržaj kolegija:

Kognitivna arhitektura. Modularnost uma. Kompjutorska teorija: um kao računalo; ponašanje kao algoritam. Turingov stroj. Konekcionalizam: neuralne mreže. Hibridni sustavi. Situacijska robotika. Mentalni sadržaj. Koncepti. Misli i sadržaj. Reprezentacionalizam. Qualia: problem subjektivnog iskustva. Svijest: pokušaj određenja, implikacije. Jezik i um. Psihosemantika. Intencionalnost: odnos namjere i čina. Neurofilozofija: implikacije neuroznanosti u filozofiji. Filozofija akcije. Drugi umovi. Epistemologija: teorija spoznaje i kognitivna psihologija. Individualizam. Emocije. Umjetna inteligencija.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispt:

MIŠČEVIĆ, N. - SMOKROVIĆ, N. (ur.), *Kompjutori, mozak i ljudski um: zbornik tekstova*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1989.

BERIĆ, B., *Kognitivizam i svijest*. Rijeka: Hrvatski kulturni dom, 1994.

ĆIRIĆ, J., *Filozofija uma* - skripta, Zadar, 2005.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ur.), *A Companion to Cognitive Science*, Blackwell, Malden 1998.

SESARDIĆ, N., *Fizikalizam*. SSOS, 1984.

CHALMERS, D. J. (ur.), *Mind: Classical and Contemporary Readings*. Oxford University Press, Oxford 2002.

O'DONOHUE, W. - KITCHENER, R. F. (ur.), *The Philosophy of Psychology*, Sage, London 1996.

GREHORY, R. L. (ur.), *The Oxford Companion to the Mind*. Oxford University Press, Oxford 1998.

GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Blackwell, Malden 1994.

HOFSTADTER, D. R., *Gödel, Escher, Bach: an Eternal Golden Braid*, Basic Books, New York 1979.

POPPER, K. R. - ECCLES, J. C., *The Self and Its Brain: An Argument for Interactionism*. Routledge, London 1977.

JAKIĆ, M., *Logika*, Školska knjiga, Zagreb 2000.

WILSON, R. A. - KEIL, F. C. (ur.), *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*. MIT Press, Cambridge, 1999.

KLEENE, S., *Mathematical Logic*, Wiley, John & Sons, Incorporated, 1967.

LOGIKA I JEZIKOSLOVLJE

(Izborni kolegij)

Šifra: 27LJ30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Način polaganja ispita: pismeno ili usmeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- upoznavanje s temeljnim modelima simboličke logike;
- upoznavanje s mogućnostima simbolizacije rečenica iskazanih u prirodnim jezicima;
- upoznavanje s mogućnostima analize valjanosti argumenata iskazanih rečenicama prirodnih jezika;
- upoznavanje s sintaksom i semantikom modela logike prvoga reda.

Sadržaj kolegija:

Simbolički model logike sudova. Logička sintaksa i semantika modela logike sudova. Tablice istinitosti, reductio ad absurdum, stablo istinitosti formula koje su rezultat simbolizacije rečenica iskazanih u prirodnim jezicima. Teorija značenja i model logike sudova. Simbolički model logike predikata. Logička sintaksa i semantika modela logike predikata. Tablice istinitosti i stablo istinitosti formula koje su rezultat simbolizacije

rečenica iskazanih u prirodnim jezicima. Poseban obzir prema sintaksi i semantici hrvatskoga jezika. Teorija značenja i model logike predikata. Primjer: metafora u književnosti. Aksiomatizacija logičkih modela logike sudova i logike predikata. Teoremi i metateoremi. Logičke osnove računalnih jezika i Turingovi strojevi. Umjetni simbolički jezici i aksiomatizacija modela logike sudova i logike predikata. Primjer: jezik matematike i apstraktni matematički entiteti. Logičke pretpostavke filozofije jezika.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

JAKIĆ, M., *Logika*, Školska knjiga, Zagreb 2000.

JAKIĆ, M., *Filozofija Hilaryja Putnama*, HFD. Zagreb 1992., (poglavlja II i III).

LOHMAN, J., *Filozofija i jezikoslovlje*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2001.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

CRISPIN, W. - HALE, B. (ur.), *Companion to Philosophy of Language*. Blackwell Publishers, 1999.

WITTGENSTEIN, L., *Filozofijska istraživanja*, Nakladni zavod Globus, Zagreb 1998.

PLATON, *Kratil*, Studentski centar Sveučilišta, Zagreb 1976.

JUTRONIĆ-TIHOMIROVIĆ, D., *Lingvistika i filozofija*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1991.

ŠKILJAN, D., *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb, 1980.

WILSON, R.A. - KEIL, F. C. (ur.). *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*. MIT Press, Cambridge, MA, 1999.

BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ur.), *A Companion to Cognitive Science*, Blackwell, Malden 1998.

GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Blackwell, Malden 1994.

BERGMAN, M. - MOOR, J. - NELSON, J., *The Logic Book*, Mc.Graw-Hill New York 1990.

D'AGOSTINO, M. - GABBAY, DOV M. - HÄHNLE, R. - J. POSEGGA, *Handbook of Tableau Methods*, Kluwer 1999.

TARSKI, A. *Logic, Semantics, Metamathematics*, Hackett 1983.

KLEENE, S., *Mathematical Logic*, Wiley, John & Sons, Incorporated 1967.

GABBAY, D. - GUENTHER, F., *Handbook of Philosophical Logic* (4), Kluwer 1989.

CHOMSKY, N., *Syntactic Structures*, Hague 1957.

OSOBA I SLOBODA

(Izborni kolegij)

Šifra: 26OS30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvijeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: Doc. dr. sc. Borislav Dadić

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmenio ili pismeno

Zadaće i stečene kompetencije:

- uvesti studente u dublji studij problema čovjeka kao osobe;
- osposobiti sudionike rasprave za argumentirano promišljanje osobnog djelovanja i odgovornosti;

- omogućiti kritičko ispitivnje veličine i granica osobne slobode, kao i svih posljedica koje iz toga proizlaze.

Sadržaj kolegija:

Ljudska osoba: fenomenološka i metafizička perspektiva. Povijesni pregled razvoja filozofije osobe. Njezine metafizičke vlastitosti. Raznovrsni pogledi na problem osobe. Bitna razlika između pojedinca i osobe. Zadaća osobe da ostvari samu sebe: autentičnost, spontanost i osobna zrelost. Jedincatost i neponovljivost osobe. Iskustvo slobode kao osnovno polazište u promišljanju osobe.

Sloboda kao činjenica iskustva i sloboda kao filozofski problem. Razne vrste slobode. Povijesni tijek razvoja filozofije slobode: od etičko poimanja slobode do razvoja metafizike slobode. Sloboda kao metafizički temelj osobe i izvor njezina stvaralaštva i samonadilaženja. Filozofija slobode i misterij zla. Obmana determinizma i samoponištenje slobode. Osoba i razne vrste determinizama. Osoba i društvo: problem odnosa zajedničkog dobra i dobra osobe. Osoba i vrijednosti u kontekstu personalističkog promišljanja o etici. Osoba i drugi. Ljubav kao privilegirano mjesto afirmacije osobe i njezine slobode.

Dinamika osobe i kultura. Povijesnost osobe i njezina stvaralačka aktivnost u svijetu. Duhovnost osobe i njezin suodnos s materijalnošću svijeta. Osoba i smisao svijeta. Osoba, vrijeme i vječnost.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

BERDJAJEV, N., *O čovekovom ropstvu i slobodi. Ogled o personalističkoj filozofiji*, Književna zajednica Novoga Sada, Novi Sad 1991.

MARITAIN, J., *Tri reformatora*, Laus, Split 1995., str. 20-34

DADIĆ, B., *Odnos pojedinačnog i općeg dobra u perspektivi metafizike osobe*, u: "Filozofska istraživanja" 1 (2004), str. 41-58.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

AUGUSTIN, *O slobodi volje*, Demetra, Zagreb 1998.

BERDJAJEV, N., *Ja i svijet objekata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984, str. 121-152.

CARDONA, C., *Metafisica del bien y del mal*, Eunsa, Pamplona 1987.

DADIĆ, B., *Metafisica della libertà nella filosofia di Nikolaj Berdjajev*, Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien 2002.

DE FINANCE, J., *Existence et Liberté*, Emanuel Vitte Editur, Lyon 1955.

DE FINANCE, J., *Personne et Valeur*, PUG, Roma 1992.

DEVČIĆ, I., *Personalizam na ruski način. Shvaćanje osobe u ruskoj filozofiji*, u: IDEM, *Osmi dan stvaranja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999., str. 333-363.

FABRO, C., *Riflessioni sulla libertà*, Maggioli Editore, Rimini 1983.

FORMENT, E., *Ser y persona*, Ediciones de la Universidad de Barcelona, Barcelona 1983².

GUARDINI, R., *Welt und Person. Versuche zur christliche Lehre von Menschen*, Matthias Grünewald Verlag, Mainz 1995.

KOS, S., *Metafizička narav osobe u pravnom poretku*, u: M. STEINER (ured.), *Ljepota istine*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1996, str. 19-33.

LOSKY N. O., *Vrijednost i biće*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2002, str. 57-86.

PAREYSON, L., *Filosofia della libertà*, Il melangolo, Genova 1991².

RUSSO, F., *La persona umana*, Armando, Roma 2000.

CLAVELL, L., *Metafisica e libertà*, Armando, Roma 1996.

SEIFERT, J., *Essere e persona*, Vita e Pensiero, Milano 1989.

SOLOVJOV, V., *Smisao ljubavi*, Sfairos, Beograd 1995.

WOJTYŁA, K., *Metafisica della persona. Tutte le opere filosofiche e saggi*

integrativi, Bompiani, Milano 2003.

TEORIJA PROMJENE VJEROVANJA (Izborni kolegij)

Šifra: 28PV30

Semestar: IV.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija: Položen ispit iz kolegija Logika II

Nositelj kolegija: dr. sc. Slavko Brkić

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmeno ili pismeno

Zadaci i stečene kompetencije:

- cilj kolegija je upoznati studente sa suvremenim logičkim kretanjima u interdisciplinarnom kontekstu: logika- računarstvo- epistemologija;
- osposobiti studente da ovladaju temeljnim pojmovima racionalnosti s logičkog aspekta;
- ovladati modelima dinamike vjerovanja i povući konsekvence odnosa temeljne i naturalizirane epistemologije.
- ukazati na obveze prema pristupu istinitosti (teorije koherencije) sa daljnjim obvezama prema filozofskim pristupima.

Sadržaj kolegija:

Elementi epistemoloških teorija: Stanja, stavovi, inputi, promjene vjerovanja. Modeli epistemičkih stanja: skupovi vjerovanja, Ellisovi sistemi vjerovanja, modeli bazirani na semanici mogućih svjetova, Spohnovi modeli generaliziranih mogućih svjetova, Doyleovi modeli podržavanja istinitosti, Bayesianski modeli, generalizirani probabilistički modeli, Johnson-Lairdovi mentalni modeli. Ekspanzije, revizije i kontrakcije: minimalna promjena, od kontrakcije do revizije i obrnuto, Spohnova generalizacija revizija i kontrakcija. Epistemička ukopanost i konstrukcija kontrakcijskih funkcija. Dinamika probabilističkih modela.

Primjene teorije promjene vjerovanja: Dinamika vjerovanja kao baza za logiku, kondicionali, objašnjenja, kauzalna vjerovanja, umjetna inteligencija (AI).

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

BRKIĆ, S., *Epistemička logika i dinamika vjerovanja*, II dio, Naklada Jurčić, Zagreb 1997. str. 168-198.

BRKIĆ, S, 1995., "Pojmovni prostori nasuprot mogućim svjetovima", *Filozofska istraživanja* 56- 57 (1995), str. 103 - 114.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

ALCHOURRON, C., GÄRDENFORS, P., and MAKINSON, D., 1986., "On the logic of theory change: Partial meet contraction and revision functions", *Journal of Symbolic Logic*, 50, pp. 510-530.;

FUHRMANN, A., - MORREAU, M., (eds), *The Logic of Theory Change*, Springer-Verlag, Berlin 1989.

GÄRDENFORS, P., 1979., "Conditionals and Changes of Belief", u: NIINILUOTO, I., TUOMELA, R., *The Logic and Epistemology of Scientific Change*, pp 381-403.;

GÄRDENFORS, P., 1988., *Knowledge in Flux*, Cambridge, MA: MIT Press;

GÄRDENFORS, P., 1992., "How Logic Emerges from the Dynamics of Information", *Lund University Cognitive Studies*, 15.
GÄRDENFORS, P., 1992. (ed), *Belief Revision*, Cambridge University Press;
GÄRDENFORS, P., 1993., "The Role Expectations in Reasoning", *Lund University Cognitive Studies*, 21;
LEVI, I., *Gambling with Truth*, MIT Press; Cambridge 1967.
LEVI, I., *The Enterprise of Knowledge*, MIT Press Cambridge 1980.

TRANSCEDENTALNA FENOMENOLOGIJA

(Izborni kolegij)

Šifra: 27TF30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 2P

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Dušan Travar

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: usmeni ili pismeni

Zadaće kolegija:

- osposobljavanje za fenomenološku redukciju, deskripciju te konstituciju smisla;
- kritički osvrti fregeovske provenijencije (R. Carnap, L. Wittgenstein).

Sadržaj kolegija:

Fenomenologija E. Husserla i problem antipsihologizma. Husserlova logička istraživanja (*Log. Unters., Form. und transz. Log.*) Metodologijski pojam strogoće (Strengheit) u razlici prema pojmu egzaktnosti. Je li transc. fen. uspješna samo kao metodologija "duhovnih znanosti"? Poimanje konstitucije i konkretno osmišljavanje *alter-egoa* i *svijeta života*. Razni kritički pristupi pojedinim etapama razvitka "konstitucije smisla" (transc. redukc. vs. transc. konstitucija). Neka velika imena fenomenološkog pokreta (E. Fink, L. Landgrebe, R. Ingarden). Transc. fen. u Hrvatskoj.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

HUSSERL, E., *Kartezijanske meditacije*, I., Zagreb, 1975.

HUSSERL, E., *Filozofija kao stroga znanost*, Zagreb, 2004.

HUSSERL, E., *Kriza evropskih znanosti i transcendentalna metodologija. Uvod u fenomenološku filozofiju*, Globus, Zagreb 1990.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

PAŽANIN, A., *Znanstvenost i povijesnost u filozofiji Edmunda Husserla*, Naprijed, Zagreb 1968.

STRÖKER, E., - JANSSEN, P., *Phänomenologische Philosophie*, Freiburg/München, 1989.

UVOD U INDIJSKU FILOZOFIJU

(Izborni kolegij)

Šifra: 27IF30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 1P+1S

ECTS bodovi: 3

Uvjeti za izbor kolegija:

Nositelj kolegija: prof. dr. sc. Borislav Mikulić

Suradnici u nastavi:

Način polaganja ispita: pismeni i usmeni. — Pismeni dio sastoji se od eseja čiju temu, način izrade i referentnu literaturu studenti odabiru u dogovoru s nastavnikom (ca. 10 kartica teksta = 1/4 ispita); tema eseja ne smije se poklapati s temama usmenog dijela ispita. Za usmeni dio studenti biraju tri ispitna područja u dogovoru s nastavnikom (= 3/4 ispita)

Zadaće i stečene kompetencije:

- stjecanje što potpunijeg i analitički-refleksivno produbljenog poznavanja sadržaja indijske filozofije i načina mišljenja, s posebnim naglaskom na razvijanju sposobnosti kod studenata za samostalno prepoznavanje;
- argumentirano vrednovanje i korištenje njezinih resursa u odnosu na zapadnu tradiciju i suvremene izazove.

Sadržaj kolegija:

Opći ili uvodni dio: idejno-povijesne i metodološke pretpostavke razumijevanja odnosa između evropske i indijske filozofske tradicije s osobitim obzirom na sâm pojam filozofije (evropocentrizam, orijentalizam, komparativizam, kulturalizam i imanentno-filozofski pristup indijskoj tradiciji).

Čitanje i analiza izvorne literature u prijevodu: glavni problema indijske filozofije (apsolut, subjekt, spoznaja, oslobođenje) u arhajskim škola (vedânta, rani buddhizam, đainizam, lokâyata); odabrani reprezentativni problemi u popularnim filozofsko-religijskim (Bhagavadgîtâ, tantrizam), u klasičnim filozofskim školama i/ili kod modernih predstavnika indijske filozofije (etika, estetika, jezično-filozofske koncepcije, epistemologija, logika).

Literatura:

A) Obvezatna literatura za ispit:

Za ispit studenti biraju izvore sukladno područjima koja odabiru za pismeni esej i usmeni ispit (ukupno 4 naslova) te 1 pregled povijesti indijske filozofije. — Ostala literatura smatra se preporučenom. Studentima se preporučuje korištenje daljnje literature na stranim jezicima.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

B1. Zbirke primarnih tekstova iz indijske filozofije

- Počeci indijske misli. Izbor (vede, upanišade, Bhagavad-gîtâ, socijalno-politička misao), izbor, predgovor, napomene i glosar Rada Iveković, Beograd: Bigz, 1981.
- Izbor izvornih tekstova ranog buddhizma, u: Rada Iveković, Rana buddhistička misao, Sarajevo: Veselin Masleša, Bibl. Logos, 1977.
- Čedomil Veljačić, Pjesme prosjaka i prosjakinje. Izbor rane buddhističke poezije, Sarajevo: Veselin Masleša, bibl. Logos, 1977.
- Bhagavad-gîtâ. Pisma o božanstvu, Beograd: Grafos, 1978., prev. Pavle Jevtić; također: Bhagavad-gita: u Mahabharata, Zagreb: August Cesarec, 1989., knj. VI (Bhišmaparvan), 23-41 (prijevod s engleskog; sravnjivanje prijevoda s izvornikom, konkordancija s engl. prijevodom, predgovor, bilješke i kazalo Mislav Ježić),
- Dhamma-padam. Put ispravnosti. Antologija buddhističke etike, prev. Čedomil Veljačić, Zagreb: Naprijed, 1990.
- Patanjđali. Izreke o jogi, predgovor, komentar i prijevod Zoran Zec, Beograd: Bigz, 1977.

- Indijska i iranska etika, ur. R. Iveković i Č. Veljačić, Sarajevo: Svjetlost, 1980 (vede, upanišadi, socijalno-politička misao, džainizam, buddhizam, šest skolastičkih sistema brahmanske filozofije, misao 19. i 20. st.; glosar termina).

B2. Monografije

- Mislav Ježić, Rgvedski himni. Izvori indijske kulture i indoeuropsko nasljeđe, Zagreb: Globus, 1987. (s izv. tekstovima i bogatim kritičkim aparatom).
- Mislav Ježić, Rgvedske upanišadi: Aitareya, Kaušitaki, Baškalamantra-Upanišad, Zagreb: Matica hrvatska, 1999. (sanskrtski izvornik, hrvatski prijevod, uvodi, objašnjenja, interpretacije).
- Dušan Pajin, Filozofija upanišada, Beograd: Nolit, 1980. (studija)
- Borislav Mikulić, Karmayoga. Studije o genezi ideje 'praktičkog' u ranoj indijskoj filozofiji, Sarajevo: Veselin Masleša, bibl. Logos, 1988.
- Pavle Jevtić, Karma i reinkarnacija u hinduskoj religiji i filozofiji, Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, 1988.
- Bhikkhu Njandaivako, Budizam, Beograd: Prosveta, bibl. Zodijak, 1977. (s tekstovima)
- Čedomil Veljačić, Ethos spoznaje u evropskoj i u indijskoj filozofiji, Beograd: Bigz, 1982.
- Dušan Pajin, Tantrizam i joga, Beograd: Prosveta, 1986. (s tekstovima)
- Mirča Elijade (Mircea Eliade), Joga. Besmrtnost i sloboda, Beograd: Bigz, 1984.
- 10. R. C. Pandeya, Indijska filozofija jezika, Beograd: mala edicija Ideja, 1975. (studija)
- Th. Stcherbatsky, Konceptija buddhističke nirvane, Zagreb: Demetra, 2004. (preveo i priredio G. Kardaš)
- Th. Stcherbatsky, Središnja konceptija buddhizma i značenje riječi dharma, Zagreb: Demetra, 2005. (preveo i priredio G. Kardaš)
- Th. Stcherbatsky, Buddhistička logika, sv. I-II, Zagreb: Demetra, (izlazi) 2005.

B3. Autorske studije i eseji

- Rada Iveković, Druga Indija, Zagreb: Školska knjiga, 1982. (osnovni pojmovi ind. filozofije, arhajske i klasične filozofije, socijalno- i povijesno-filozofska tematika)
- Rada Iveković, Indija - Fragmenti osamdesetih. Filozoofija i srodne discipline, Zagreb: Biblioteka Filozofska istraživanja, 1989.
- Dušan Pajin, Vrednost neopipljivog. Susret Istoka i Zapada, G. Milanovac: Dečje novine, 1990.
- Čedomil Veljačić, Philosophia perennis, sv. I-II, Zagreb: Demetra, 2004. (priredio G. Kardaš)

B4. Povijesni pregledi indijske filozofije (obavezan najmanje 1 naslov)

- Rada Iveković, Pregled indijske filozofije, Zagreb: Zavod za filozofiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, bibl. Filozofska misao, 1981.
- Čedomil Veljačić, Filozofija istočnih naroda I-II, knjiga I: Indijska filozofija i odabrani tekstovi, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1958. (kasniji pretisci).
- Čedomil Veljačić, Razmeđa azijskih filozofija I-II, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1978.
- Sarvepali Radakrišnan (S. Radhakrishnan), Indijska filozofija I-II, Beograd: Nolit, 1964. (s uvodnom studijom Čedomila Veljačića o neohinduističkoj filozofiji).
- Giuseppe Tucci, Istorija indijske filozofije, Beograd: Nolit, 1981.
- M. Hiriyanna, Osnove indijske filozofije, Zagreb: Naprijed, 1980. (s uvodnom studijom Č. Veljačića).

B5. Kulturno-povijesni prikazi i studije i tematski brojevi u časopisima (pomoćna literatura za orijentaciju):

- Radoslav Katičić, Stara indijska književnost. Sanskrtska, palijska i prakrtska, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1973.
- Jeanne Auboyer, Indija do VIII stoljeća, Zagreb: Naprijed, 1979.
- Riječ i misao Indije (zbornik indoloških radova), u: Književna smotra, god. XVI (1984), br. 53.
- Praxis 3-4, Zagreb, 1973. (upanišade, buddhizam)
- Indijska filozofija jezika (Dijalog 1-2, Sarajevo, 1979.
- Dometi (Rijeka), br. 11 (1976), br. 4, 5 (1979)

3.4. OPIS IZBORNIH SEMINARA

BERDJAJEVLJEV EGZISTENCIJALIZAM

(Izborni seminar)

Šifra: 37BE15

Semestar: I

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara:

Nositelj seminara: doc.dr.sc. Borislav Dadić

Suradnici u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara:

- kritička analiza teksta, izlaganje- referati s uporištem u odabranim tekstovima, rasprava;
- način ocjenjivanja: referat, doprinos raspravi referata, završni razgovor.

Zadaće seminara:

- osposobiti studente za samostalno izlaganje, kritičku analizu teksta, argumentiranu raspravu;
- upoznavanje studenata s Berdjajevljevim egzistencijalno-personalističkim shvaćanjem čovjeka i mogućnošću njegova ostvarenja.

Opis seminara:

Temeljem analize Berdjajevljeva dijela *Ja i svijet objekata* najprije će se zajednički raspraviti, a potom putem pojedinačnih referata i njihove rasprave, zadobiti dublji uvid u način kako je auctor analizirao čovjekovu egzistenciju i način njezina ostvarenja u dinamičkom odnosu s Bogom kroz sljedeće teme: Filozofija između religije i znanosti. Antropologizam u filozofiji. Sloboda kao samoizgradnja. Stvaralački karakter spoznaje egzistencijalnog subjekta. Egzistencijalno osamljenost egoizma i ljubav kao put njenog nadvladavanja. Zajednica kao mjesto ostvarenja osobe. Vrijeme i vječnost. Osoba i smrt.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

BERDJAJEV, N., *Ja i svijet objekata - pet razmišljanja o postojanju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1984.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BERDJAJEV, N., *Naziranje Dostojevskog na svijet*, Zagreb 1936.

BERDJAJEV, N., *Novo srednjovjekovje*, Laus, Split 1991.

BERDJAJEV, N., *Sudbina čovjeka u savremenom svijetu*, Zagreb 1935.

BERDJAJEV, N., *Smisao povijesti*, Verbum, Split 2005.

BERDJAJEV, N., *Duh i realnost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1985.

BERDJAJEV, N., *Ruska ideja*, Prosveta, Beograd 1987.

BERDJAJEV, N., *Savremena kriza kulture*, Dom, Niš 1990.

BERDJAJEV, N., *O vrijednosti kršćanstva i nevrijednosti kršćana*, Župski ured, Đakovački Selci 1989.

BERDJAJEV, N., *Izvori i smisao ruskog komunizma*, Književne novine, Beograd 1989.

BERDJAJEV, N., *Filozofija nejednakosti*; Oktoih, Titograd 1990.

DADIĆ, B., *Metafisica della libertà nella filosofia di Nikolaj Berdjajev*, Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien 2002.

DEVČIĆ, I., *Osmi dan stvaranja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999.
KRIBL, J., *Eshatologija Nikolaja Berdjajeva*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb 1982.
KRIBL, J., *Misli uz Berdjajevljevu "Vrijednost kršćanstva i nevrijednost kršćana"*, Nadbiskupski duhovni stol, Zagreb 1981.

DUH I REALNOST

(Izborni seminar)

Šifra: 37DR15

Semestar: I:

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara:

Nositelj seminara: doc. dr. sc. Borislav Dadić

Suradnici u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara: Filozofska interpretacija u vidu izlaganja i kritička disputa na temu duha i stvarnoga svijeta. Sposobnost argumentirane rasprave, utemeljene na izvornom tekstu. Formiranje i pisanje referata u obliku sintetičkih zaključaka.

Zadaće seminara:

- osposobiti studente za pažljivo čitanje i interpretiranje izvornog filozofijskog teksta;
- vježbati ih u prezentaciji izvornog teksta putem referata, te argumentirano raspravljati o tom tekstu;
- poticati studente na produbljivanje raspravljanih teza i argumenata daljnjim proučavanjem Berdjajevljeva djela, ili nekih drugih filozofskih izvora značajnih za temu duha i stvarnosti.

Opis seminara:

Postupno upoznavanje Berdjajevljeve filozofije o duhu kroz čitanje, interpretiranje, te raspravljavanje pročitanih djela. Raspravljavanje mnogovrsnih teza vezanih za stvarnost duha i njegov odnos prema materijalnom svijetu. Kritički osvrti na iznesene teze.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

BERDJAJEV, N., *Duh i realnost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1985.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

BERDJAJEV, N., *Naziranje Dostojevskog na svijet*, Zagreb 1936.

BERDJAJEV, N., *Novo srednjovjekovje*, Laus, Split 1991.

BERDJAJEV, N., *Sudbina čovjeka u savremenom svijetu*, Zagreb 1935.

BERDJAJEV, N., *Smisao povijesti*, Verbum, Split 2005.

DADIĆ, B., *Metafisica della libertà nella filosofia di Nikolaj Berdjajev*, Peter Lang, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien 2002.

DEVČIĆ, I., *Osmi dan stvaranja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999.

FILOZOFIJA UMA I

(Izborni seminar)

Šifra: 37FU30

Semestar: I.

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara: upisan kolegij Filozofija uma I

Nositelj seminara: prof.dr.sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara: analiza odabranih filozofijskih tekstova uz prateću raspravu; konačna ocjena na zadataka iz nastave.

Zadaće seminara:

- upoznavanje s temeljnim filozofijskim implikacijama kognitivne znanosti;
- filozofijsko propitivanje naravi mentalnih fenomena i njihova veza s ponašanjem i mozgom;
- osposobljavanje studenata za kritički i kompetentni osvrt na temeljne probleme filozofija uma.

Opis seminara:

Seminarska nastava usko je povezana s korespondirajućim kolegijem. Teorije i koncepti spomenuti u nastavi na seminaru se razlažu kroz analizu izvornih filozofskih tekstova. Tekstovi su većinom prevedeni na hrvatski jezik.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

MIŠČEVIĆ, N. - PRIJIĆ, S. (ured.), *Filozofija psihologije. Zbornik tekstova*, Hrvatski kulturni dom, Rijeka 1993.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

CHALMERS, D. J. (ured.): *Mind. Classical and Contemporary Readings*, Oxford University Press, Oxford 2002.

BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ured.): *A Companion to Cognitive Science*, Blackwell, Malden 1998.

SESARDIĆ, N. , *Fizikalizam*, SSOS, 1984.

O'DONOHUE, W., - KITCHNER, R., (ured.): *The Philosophy of Psychology*, Sage, London 1996.

BERIĆ, B., *Kognitivizam i svijest*, Hrvatski kulturni dom, Rijeka 1994.

GREGORY, R. L. (ured.): *The Oxford Companion to the Mind*, Oxford University Press, Oxford 1998.

GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Blackwell, Malden 1994.

HOFSTADTER, D., R.: *Gödel, Escher, Bach: an Eternal Golden Braid*, Basic Books, New York 1979.

POPPER, K. R. - ECCLES, J. C., *The Self and Its Brain: An Argument for Interactionism*, Routledge, London 1977.

WILSON, R. A. - KEIL, F. C. (ured.). *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*, MIT Press, Cambridge 1999.

FILOZOFIJA UMA II

(Izborni seminar)

Šifra: 38FU30

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara: upisan kolegij Filozofija uma II

Nositelj seminara: prof.dr.sc. Mirko Jakić

Suradnici u nastavi: mr. sc. Josip Ćirić

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara: analiza odabranih filozofijskih tekstova uz prateću raspravu; konačna ocjena na zadatka iz nastave

Zadaje seminara:

- upoznavanje studenata s filozofijskim problema umjetne inteligencije i fenomena uma;
- filozofijsko propitivanje naravi mentalnih fenomena i njihova veza s ponašanjem i mozgom;
- osposobljavanje studenata za kritički i kompetentni osvrt na temeljne probleme filozofija uma.

Opis seminara:

Seminarska nastava usko je povezana s korespondirajućim kolegijem. Teorije i koncepti spomenuti u nastavi na seminaru se razlažu kroz analizu izvornih filozofskih tekstova. Tekstovi su većinom prevedeni na hrvatski jezik.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

MIŠČEVIĆ, N. - SMOKROVIĆ, N. (ured.) *Kompjutori, mozak i ljudski um: zbornik tekstova*. Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1989.

SESARDIĆ, N., *Fizikalizam*, SSOS, 1984.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

CHALMERS, D. J. (ured.), *Mind: Classical and Contemporary Readings*, Oxford University Press, Oxford 2002.

BECHTEL, W. - GRAHAM, G. (ured.), *A Companion to Cognitive Science*, Blackwell, Malden 1998.

O'DONOHUE, W. - KITCHNER, R. F. (ured.): *The Philosophy of Psychology*, Sage, London 1996.

BERIĆ, B., *Kognitivizam i svijest*, Hrvatski kulturni dom, Rijeka 1994.

GREGORY, R. L. (ured.): *The Oxford Companion to the Mind*, Oxford University Press, Oxford 1998.

GUTTENPLAN, S., *A Companion to the Philosophy of Mind*, Blackwell, Malden 1994.

HOFSTADTER, D. R., *Gödel, Escher, Bach: an Eternal Golden Braid*, Basic Books, New York 1979.

POPPER, K. R. - ECCLES, J. C., *The Self and Its Brain: An Argument for Interactionism*. London: Routledge, 1977.

WILSON, R.A. - KEIL, F. C. (ured.), *The MIT Encyclopedia of Cognitive Sciences*, MIT Press, Cambridge 1999.

TEORIJA IGARA

(Izborni seminar)

Šifra: 38TI15

Semestar: IV.

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara:

Nositelj seminara: doc.dr.sc. Slavko Brkić

Suradnik u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara: izlaganje, rasprava i primjeri

Zadaće seminara:

U ovom kolegiju cilj je upoznati studente s osnovama teorije igara. Naglasak je na onim dijelovima teorije koji se smatraju neophodnim znanjem za primjene u društvenim znanostima i teoriji akcije.

Opis seminara:

Seminar će se odvijati na način da će se detaljno proraditi sljedeće teme, teorijski temelji odlučivanja, Temeljni pojmovi teorije odlučivanja, Aksiomi, Očekivana korisnost. Strategijske igre, Modeliranje strateških interakcija, Nashev ekvilibrij, Miješane strategije, Teoremi o egzistenciji i druga svojstva. Dinamičke igre, Ekstenzivna forma igre. Podigre (*subgames*), Primjeri, ponovljene igre. Uvjeti nepotpune informacije, Bayes-ov ekvilibrij, Zajedničko znanje, Modeliranje igre s nekompletnom informacijom. Primjeri. Igre u komunikaciji, Sporazumi i korelirane strategije, Korelirani ekvilibrij. Bayesianski problemi kolektivnog izbora i problemi pogađanja. Igre pošiljalac-primatelj. Kooperacija i pogađanje u igri dvaju osoba, Nekooperativni temelji kooperativne teorije igara. Prenosiva korisnost, Međupersonalna komparacija mjere korisnosti. Dinamičke igre u uvjetima potpune informacije, Signaliziranje, reputacija. Suradnja u neizvjesnosti.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

PAUŠE, Ž., *Uvod u teoriju informacije*, Školska knjiga Zagreb, 1980.
MARTIĆ, LJ., *Nelinearno programiranje*, Informator, Zagreb, 1973.
MARTIĆ, LJ., *Matematičke metode za ekonomske analize*, II. svezak, Narodne novine, Zagreb, 1979.
MARTIĆ, LJ., *Primjena matematičkih metoda u ekonomskoj analizi, Zbirka zadataka*, XIII. Poglavlje, 241-275, Informator, Zagreb, 1976

B) Proširena literatura za daljnji studij:

DAWKINS, R., *Sebični gen*, Izvori, 1997.
MYERSON, R. B., *Game Theory*, Harvard University press, 1991.
NASH, J., *Non-cooperative games*, Annals of Mathematics 54 (1951), 286-295.
FUDENBERG, D. - TIROLE, J., *Game Theory*, MIT Press, 1991
NEUMANN, J. VON - O. MORGENSTERN, *Theory of games and economic behavior*, Princeton University Press, 1947.
STAHL, S., *A gentle introduction to game theory*, American Mathematical Society, 1999.
WILLIAMS, J.D., *The compleat strategyst*, Dover Publications, 1986
MYERSON, R. B., *Game Theory*, Harvard University Press, 1991
STEVEN, J. B., *Theory of Moves*, Routledge, 2003.
STEVEN, J. B., *Negotiation Games*, Routledge, 1990.
STEVEN, J. B., *The Win-Win Solution, Guaranteeing Fair Shares to Everybody*, W.W. Norton & Company; New Ed edition, 2000.
STEVEN, J. B., *Biblical Games, Game Theory and the Hebrew Bible*, The MIT Press; Revised edition, 2002.
STEVEN, J. B., *Fair Division , From Cake-Cutting to Dispute Resolution*, Cambridge University Press, 1996.
PEYTON YOUNG, H., *Individual Strategy and Social Structure , An Evolutionary Theory of Institutions*, Princeton University Press, 2001.
WILLIAMS, J.D., *The Compleat Strategyst, Being a Primer on the Theory of Games of Strategy*, Dover Publications, 1986.
POUNDSTONE, W., *Prisoner's Dilemma*, Dover Publications, 1986.

TRANSCENDENTALNA FENOMENOLOGIJA

(Izborni seminar)

Šifra: 37TF15

Semestar: II.

Tjedna aktivna nastava 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara:

Nositelj seminara: prof. dr. sc. Dušan Travar

Suradnici u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara: Izrada seminarskih radnji i raspravni razgovor.

Zadaće seminara:

- osposobljavanje za kritički dijalog, ispravno navođenje navoda iz predloženih tekstova za seminar;
- poduka u izradi seminarskih radova.

Opis seminara:

Tumačenje izabranih mjesta iz Husserla, Finka, Langrebea, Ingerdena, predložene i studentima dostupne literature.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar

HUSSERL, E., *Kartezijanske meditacije*, I., Zagreb 1975.

HUSSERL, E., *Filozofija kao stroga znanost*, Zagreb 2004.

HUSSERL, E., *Kriza evropskih znanosti i transcendentalna metodologija. Uvod u fenomenološku filozofiju*. Globus, Zagreb 1990.

B) Proširena literatura za daljnji studij

PAŽANIN, A., *Znanstvenost i povijesnost u filozofiji Edmunda Husserla*, Naprijed, Zagreb 1968.

STRÖCKER, E., - JANSSEN, P., *Phänomenologische Philosophie*, Freiburg/München 1989. Časopis *Phaenomenologica*.

ŽIVOT I SMRT U ETIČKOJ PROSUDBI

(Izborni seminar)

Šifra: 39ZS15

Semestar: III.

Tjedna aktivna nastava: 1S

ECTS bodovi: 1,5

Uvjeti za pohađanje seminara:

Nositelj seminara: doc. dr. sc. Iris Tićac

Suradnici u nastavi:

Način odvijanja i ocjenjivanja seminara:

- kritička analiza teksta, izlaganje i referati s uporištem u odabranim tekstovima, rasprava;
- način ocjenjivanja: referat, doprinos raspravi referata, završni razgovor.

Zadaće seminara:

- osposobiti studente za argumentirano promišljanje etičkih pitanja, etičkih problema

vezanih uz vrijednost i dostojanstvo ljudskog života i za specijalni tip etičke refleksije;
- motivirati studente za intenzivnije promišljanje pitanja vezanih uz život i smrt i njihovo vrednovanje u svjetlu etičko-moralnih načela i vrednota.

Opis seminara:

S uporištem u odabranim tekstovima raspraviti kompleks pitanja vezanih uz ljudski život (vrijednost i dostojanstvo ljudskog života, pitanje početka ljudskog života) i smrt (smisao smrti, kriteriji smrti). Na primjeru eutanazije, distanazije i pobačaja promatranih iz perspektive deontološke, konzekvencijalističke i kršćanske etike, promišljaju se i odvaguju različiti pristupi.

Literatura:

A) Obvezatna literatura za seminar:

GRBAC, J., *Etičko promišljanje o statusu ljudskog embrija*, u: ISTI, *Kršćanska etika u ozračju svakodnevnice*, Pazin, 2004., str. 55-59.

LUCAS LUCAS, R., *Antropološki status ljudskog embrija*, u: A. VOLARIĆ-MRŠIĆ (ured.), *Status ljudskog embrija*, FTI: Centar za bioetiku, Zagreb 2001, str. 67-99.

PESSINI, L., *Distanazija. Do kada produžavati život*, Adamić, Medicinski fakultet u Rijeci, Hrvatsko bioetičko društvo, Teologija u Rijeci, Rijeka 2004., II. dio, pogl. III i IV (str. 163-211.); III dio, pogl. IV (str. 275-298.)

POZAIĆ, V., *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1990.

POZAIĆ, V., *Život dostojan života: eutanazija u prosudbi medicinske etike*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb 1985., str. 9-46. i str. 74-93.

B) Proširena literatura za daljnji studij:

FUČEK, I., *Dar života - nova instrukcija o bioetici*, u: *Obnovljeni život* 5(1987), str. 403-421.

MATULIĆ, T., *Biomedicinska i bioetička rasprava o ljudskoj smrti*, u: "Obnovljeni život" 2 (2000).

MORI, M. (a cura di), *La bioetica. Questioni morali e politiche per il futuro dell uomo*, Milano 1991.

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.

RAMSEY, P., *Ethics at the Edges of Life*, New Haven 1978.

RINOFNER, A., *Između obveze na život i prava na smrt*, u: "Filozofska istraživanja", 60 god 16(1996) Sv.1, str. 191-205.

WOLF, J.C., *Sterben, Tod und Toetung*, u: K. BAYERTZ, *Praktische Philosophie. Grundorientierungen angewandter Ethik*, Reinbek 1991.